

Západočeská univerzita v Plzni
Právnická fakulta
Katedra trestního práva

Sankce uplatňované u mladistvých pachatelů

Diplomová práce

Autor: Martin Rendek
Vedoucí práce: JUDr. Simona Stočesová, Ph.D.
Studijní program: Právo a právní věda

Plzeň 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Kralupech nad Vltavou dne 28. března 2012

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D. za její velice vstřícný přístup a za cenné rady a připomínky při zpracovávání této diplomové práce.

Osnova:

1. Úvod.....	8
2. Vymezení základních pojmů.....	10
3. Historický vývoj v ČR a aktuální trendy v oblasti sankcí upravovaných ve věci mládeže.....	13
3.1. První kodifikace trestního práva.....	13
3.2. Vývoj trestního zákonodárství nad mládeží v českých zemích.....	14
3.3. Sjednocení trestněprávních předpisů v rakouské říši.....	14
3.4. Rakouský trestní zákon z roku 1852.....	16
3.5. Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží.....	17
3.6. Trestní zákon č. 86/1950 Sb.....	20
4. Rozbor právní úpravy opatření mladistvých pachatelů.....	22
4.1. Základní zásady.....	22
4.2. Trestní odpovědnost mladistvých.....	23
4.3. Zánik trestnosti mladistvých pachatelů.....	25
4.4. Opatření ukládané mladistvým pachatelům.....	26
4.4.1. Výchovná opatření.....	28
4.4.1.1. Dohled probačního úředníka.....	30
4.4.1.2. Probační program.....	32
4.4.1.3. Výchovné povinnosti.....	33
4.4.1.4. Výchovná omezení.....	35
4.4.1.5. Napomenutí s výstrahou.....	36
4.4.2. Ochranná opatření.....	37
4.4.2.1. Ochranné léčení.....	39
4.4.2.2. Zabezpečovací detence.....	40
4.4.2.3. Zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.....	41
4.4.2.4. Ochranná výchova.....	40
4.4.3. Trestní opatření.....	44
4.4.3.1. Obecně prospěšné práce.....	46
4.4.3.2. Zákaz činnosti.....	48

4.4.3.3. Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akcie.....	48
4.4.3.4. Vyhoštění.....	49
4.4.3.5. Peněžité opatření.....	50
4.4.3.6. Peněžité opatření s podmíněným odklonem výkonu.....	52
4.4.3.7. Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.....	53
4.4.3.8. Domácí vězení.....	54
4.4.3.9. Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem.....	55
4.4.3.10. Odnětí svobody nepodmíněné.....	56
5. Srovnání se zahraniční úpravou.....	59
5.1. Srovnání české a slovenské právní úpravy mladistvých.....	59
5.2. Ochranné opatření podle slovenského trestního zákona.....	61
5.3. Výchovné opatření podle slovenského trestního zákona.....	61
5.4. Trestní opatření podle slovenského trestního zákona.....	62
6. Závěr.....	67
7. Seznam použité literatury.....	69
8. Riassunto.....	71

1. Úvod.

Problematika mladistvých pachatelů je velice široké téma, které se týká jak trestní odpovědnosti mladistvého, tak jeho rozumové a mravní vyspělosti až po ukládání sankcí mladistvým. Tato práce je zaměřená právě na sankce, které je možné uložit mladistvým pachatelům.

Na začátku práce jsem popsal některé pojmy, se kterými se v práci setkáme a jsou důležité pro objasnění daného tématu.

Po vysvětlení některých základních pojmu jsem rozebral historický vývoj, jak to chodilo ve společnosti dříve a jaké sankce bylo možné uložit mladistvému pachateli. Jelikož již prvá společenstva obyvatel si vytvářela určitá pravidla a zákony, které se dotýkaly i mladistvých pachatelů a na základě těchto zákonů jim byly ukládány tresty. Jak plynul čas na našem území se vystřídal mnoho trestních zákonů a zákoníků, které se dotýkaly i mladistvých pachatelů a na základě kterých jim byly udělovány sankce. Ze začátku se nebraly ohledy jestli se jedná o dítě nebo dospělého pachatele. Až postupným vývojem zákonů začínal být patrný rozdíl mezi trestem, který byl uložen dospělému pachateli a mezi trestem uloženým mladistvému. Což mělo mít za cíl, aby sankce uložená mladistvému směřovala k nápravě mladistvého a opětovnému začlenění do společnosti.

Mezi první zákon na našem území, který byl sepsán výhradně pro mladistvé byl zákonem č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží, proto jsem se blíže zabýval i tímto zákonem, který byl na danou dobu revoluční a vycházel ze zásady co nejméně trestati a co nejvíce vychovávat. Tento zákon v praxi nevydržel dlouho, protože v 50. letech 20. století byl zrušen bez náhrady.

Na tento zákon navázal až dnešní zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSM). Proto jsem tento zákon rozebral hlavně proto, že obsahuje opatření, která lze v dnešní době uložit mladistvému provinilci, a rovněž se zákon vztahuje, jak na děti mladší patnácti let, tak na mladistvé. Dále se zbývám základními zásadami, trestní odpovědnosti jako i opatřeními, které lze uložit mladistvému za spáchané provinění. Na základě ZSM lze mladistvému uložit výchovná, ochranná a trestní opatření, která lze mezi sebou

kombinovat. Při ukládání opatření se jedná o individuální přístup k mladistvému hlavně k jeho rozumovému a mravnímu vývoji. Je snaha o to, aby se po absolvování některého z opatření mladistvý zařadil zpět do běžného života a vyhnul se tak recidivě. Cílem ukládání sankci je, aby se mladistvému trestní opatření uložilo jako ultima ratio.

Na závěr jsem porovnal českou a zahraniční právní úpravu ohledně opatření, která lze uložit mladistvým pachatelům za spáchané provinění. Ze zahraniční právní úpravy jsem si vybral Slovenskou právní úpravu, jelikož po rozdělení společného státu, se vydal každý svým směrem co se týče právní úpravy v oblasti mladistvých pachatelů. Porovnával jsem jak a kde jsou upravena opatření, která je možno uložit mladistvým a jelikož na Slovensku není samostatný zákon pro mladistvé pachatele, jak je tomu v České republice. Srovnával jsem nejen samotná opatření, ale také sazby, které lze za konkrétní opatření uložit. Jelikož je známo, že Slovenská právní úprava má jak sníženou trestní odpovědnost mladistvých, tak vyšší tresty než je tomu v České republice ohledně sazeb za spáchané provinění.

2.Vymezení základních pojmu.

Na začátek je důležité objasnit si pojmy jako mládež, dítě, mladistvý, mladý dospělý, nebo osoba blízka věku mladistvého, neboť některé s používaných pojmu se mohou v různých zákonech či úmluvách shodovat, jiné se mohou překrývat, někde se dokonce mohou rozcházet a nebo i zcela chybí.¹ V této práci budou mít v souvislosti s trestáním mladistvých uvedené pojmy následující význam.

Pojem mládež je spojován s různými věkovými hranicemi. Tak například kriminologie zahrnuje pod pojem mládež tři věkové skupiny; děti ještě trestně neodpovědné, mladistvé a mladé dospělé, kdež to pod pojmem mládež policie vykazuje fyzické osoby od narození do věku osmnácti let.²

Pojem dítě má mnoho významů a používá se hlavně v Úmluvě o právech dítěte, která je pro Českou republiku závazná. Tato Úmluva považuje za dítě osobu mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu nedosáhla zletilosti již dříve. V této práci bude pojem dítě definován dle § 2 odst. 1 písm. b) ZSM jako osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila patnáctý rok věku.

Mladistvý je pojem trestněprávní, který takto označuje fyzickou osobu, která je podle ZSM § 2 odst. 1 písm. c) ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Pojmu mladistvý pachatel a sankce, které lze proti tomuto mladistvému uplatnit se budu dále zabývat v následujících kapitolách.

Mladý dospělý je věková kategorie od 18 let a výše. „Jde o osoby , které již dosáhly 18 let, ale dosud nejsou starší 24 let.“³

Osoba blízka věku mladistvého je věk v období mezi 18. a 19. rokem života fyzické osoby. V našich zákonech není přesně definován pojem osoba blízka věku mladistvého. O pojmu osoba blízka věku mladistvého, se však hovoří v § 41 písm. f) Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen TrZ), kde se jako k polehčující okolnosti přihlídně, když pachatel spáchal trestní čin ve věku blízkém věku mladistvého. V českém právu lze jen obtížně stanovit hranici dospělosti, ale soudní praxe za osobu

¹ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2. s. 11

² ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2. s. 12

³ NOVOTNÝ, Oto, et al. *Kriminologie*. 3. Praha: ASPI, 2008. 528 s. ISBN 978-80-7353-367-8. s. 453

blízkou věku mladistvého považuje osobu, která moc nepřekročila osmnáctý rok života.

Trestní čin, kterého se dopustil mladistvý, se nazývá podle § 6 ZSM provinění. Provinění tak jako i trestné činy dospělých, se řídí skutkovými podstatami uvedenými v trestním zákoníku. Jde jen o jiné označení trestního činu, kterého se dopustil mladistvý pachatel. Jako reakce za spáchané provinění se mladistvým ukládají opatření.

Opatření je reakce na provinění, kterého se dopustil mladistvý pachatel. Opatření zahrnuje nebo může zahrnovat prvek újmy, ale hlavní obsah opatření spočívá v aktivním zacházení a působení na dosud napravitelného dospívajícího jedince.⁴ Opatření dle zákona jsou výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření. Jednotlivá opatření, která lze uložit mladistvým pachatelům budou blíže rozebrána v dalších kapitolách.

Trestní odpovědnost a její hranice v České republice je 15 let. Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě podle § 93 ZSM což mohou být výchovné povinnosti, výchovné omezení, napomenutí s výstrahou nebo dohled probačního úředníka atd. Většina evropských států je různá věková hranice trestní odpovědnost a to od 13 let do 16 let.

Trestní odpovědnost v České republice vycházela až do přijetí ZSM z absolutní odpovědnosti. Absolutní odpovědnost je charakterizovaná pevnou dolní věkovou hranicí určující její počátek bez ohledu na vyspělost jedince, resp. na dosažený stupeň mravní a rozumové vyspělosti. Naproti tomu dnešní koncepce trestní odpovědnosti po přijetí ZSM vychází z pojetí trestní odpovědnosti relativní, tzn. že mladiství by měli být za své jednání trestně odpovědní v závislosti na dosaženém stupni mravního a rozumového vývoje, a nikoli pouze pouhým dovršením určitého věkového stupně.⁵

Pokud by nastaly pochybnosti ohledně rozumové a mravní vyspělosti konkrétního mladistvého, musí se tato otázka posoudit dvěma znalci jedním z oborů psychiatrie a druhý z oboru psychologie mládeže. Pokud znalci zjistí rozdíl mezi mentálním a biologickým věkem mladistvého může to mít za následek u relativní trestní odpovědnosti to, že tento mladistvý nebude trestně odpovědný, naproti tomu u absolutní

⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona. et.al. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2004. ISBN 80-86432-82-3. s. 60

⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona. et.al. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2004. ISBN 80-86432-82-3. s. 54

trestní odpovědnosti, by byl trestně odpovědný, pokud by ovšem neměl duševní poruchu.

Probační a mediační služba hraje důležitou roli v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Pracovníci probační a mediační služby zajišťují výkon některých opatření na základě zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Jedná se zejména o výchovná opatření, která jsou upravena v § 15 ZSM a to jak dohled probačního úředníka, probační program, tak některá z trestních opatření jako domácí vězení, nebo zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Probační a mediační služba může v rámci přípravného řízení nabídnout spolupráci mladistvým pachatelům, která spočívá zejména v mimosoudním řešení situace (mediaci), nabídce vhodných programů pro mladistvého pachatele a jiných výchovných opatření, která lze mladistvému s jeho souhlasem uložit již v rámci přípravného řízení.⁶ Cílem probační a mediační služby je urovnání konfliktů a náhrada škody poškozenému, která odpovídá situaci mladistvého. Služby Probační a mediační služby jsou bezplatné a může se na ně obrátit jak sám mladistvý, tak jeho zákonný zástupce a případně i poškození. Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti.

⁶ Probační a mediační služba České republiky. <https://www.pmscr.cz/mladez/> [online]. [cit. 2012-03-21]

3. Historický vývoj v ČR a aktuální trendy v oblasti sankcí upravených ve věci mládeže.

3.1. První kodifikace trestního práva.

Vývoj v oblasti sankcí u mládeže prošel v historii dlouhou cestou. Již první společenstva obyvatel si zakládala svá pravidla a zákony, které musely být touto společností respektovány. Proto již v této době přestává platit právo silnějšího. Bylo třeba zavést zákony, které byly autoritativně ze strany panovníků vymáhány. V těchto pravidlech a zákonech mělo prioritní postavení trestání těch, kteří se proti těmto pravidlům provinili. Jako první byl sepsán babylonským králem Chammurabiho zákoník, dokument starší více než 2250 let, který upravoval soukromé vlastnictví, obchodní spory, rodinné právo, ale hlavně trestání zločinců. V této době se zločiny jako krádež, loupež, vražda trestaly hrdelními tresty. “Vycházel z principu, že silnější nemá zraňovat slabšího a založil společenský pořádek na individuálních právech a právní zásadě nazývané od té doby lex talionis, to je oko za oko.”⁷

Další společnost, která ovlivnila vývoj trestního práva byla římska říše. Vývoj římského práva je velmi dlouhý. Z počátku to bylo jen zvykové právo. V psané podobě se římské právo objevuje až sepsáním Zákona dvanácti desek někdy kolem roku 450 př.n.l. a bez větší změny platilo až do velké kodifikace císaře Justiniána I.

Římské právo bylo základem pro sepsání kanonického práva, které se začalo vyučovat na univerzitách po celé Evropě. Na těchto univerzitách se vzdělávali učenci ze všech tehdejších významných panovnických rodu Evropy, proto se tohle právo stalo vzorem při zakládání a formování evropských právních systémů.

⁷ VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2. s. 9

3.2. Vývoj trestního zákonodárství nad mládeží v českých zemích.

Historický vývoj trestního zákonodárství nad mládeží v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dlouhou dobu postrádal sjednocení trestního práva. “Pro tuto oblast byl příznačný výrazný partikularismus: platilo zde domácí právo obyčejové, zemské právo obyčejové, zemské právo církevní, manské, dvorské, městské, vesnické a různá cizí práva.”⁸

Významnou hranicí pro posouzení trestní odpovědnosti pachatele byl jeho věk. Středověké právo rozlišovalo jen dospělost a nedospělost. Posouzení věkové hranice nebylo v našich zemích jednotné. Jelikož chyběla kodifikace trestního práva, tak v Čechách se určoval věk pachatele podle tělesné vyspělosti úředním ohledáním. Na Moravě to bylo dosažením určitého věku, ale tenhle věk byl rozdílný, neboť záleželo na tom, jestli se trestního činu dopustil muž nebo žena, anebo na stavu osoby. Věk pachatele sloužil před soudem jako polehčující okolnost. O věku pachatele se zmiňuje již kniha Drnovská a Tovačovská, kde se dospělost pachatele určovala rozdílně. Chlapec panského stavu dovršil dospělosti 16 rokem a dívka panského stavu 14 rokem, v zemanském stavu dovršil chlapec dospělosti 17 rokem a dívka zemanského stavu 15 rokem a chlapec selského stavu dovršil dospělosti 18 rokem a dívka 16 rokem. Jak je vidno, tak se před kodifikací věk pachatele určoval jak na území Čech, Moravy a Slezska rozdílně. Toto rozdílné určování zletilosti pachatele skončilo až obnoveným zřízením zemským roku 1627, kde se určila věková hranice pro chlapce na 20 let a pro dívku na 15 let.

3.3. Sjednocení trestněprávních předpisů v rakouské říši.

První velkou kodifikací trestního práva zažily české země, až přijetím hrdelního řádu Josefa I. z roku 1707. Tento hrdelní řád Josefa I., vycházel a čerpal z hrdelního řádu císaře Karla V. z roku 1532, který byl na tuto dobu velmi pokrokový. Za Karla V. se věk mladistvého bral jako polehčující okolnost. V případech kdy mladistvému hrozil

⁸ VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2. s. 15

trest smrti za krádež a nebylo mu ještě 14 let bylo od tohoto trestu upuštěno, pokud ovšem nezpůsobil touto krádeží škodu velkého rozsahu. Tehdy nebyl brán ohled na mladistvého pachatele a trest smrti mu byl uložen.⁹ Hrdelní řád Josefa I. posunul tuto věkovou hranici u chlapců na 18 let a u dívek na 15 let. “Velký význam má pro oblast trestního soudnictví nad mládeží hrdelní řád císařovny Marie Teresie (Theresiana) z r. 1768, který stanoví ve svém čl. 11, § 6 detailně a obšírně postup ve věcech nedospělých pachatelů. Mladý věk do 16 let určuje jako okolnost zmírňující trest a zároveň, což je mnohem podstatnější, poprvé kategorizuje pachatele podle věku pro účely jejich trestní odpovědnosti:

- děti do 7 let nejsou trestně odpovědné vůbec,
- nedospělci do 14 let mají sníženou trestní odpovědnost,
- mladiství do 16 let jsou již plně trestně odpovědní.”¹⁰

Jak je vidno z hrdelního řádu Marie Teresie, byla zde patrná snaha oddělit děti od nedospělců a nedospělce od mladistvích. Děti a nedospělci, jejichž věk se blížil sedmi letům nebyli trestně odpovědní vůbec. Potrestat je mohli jedině rodiče, učitelé nebo soud. U nedospělců, jejichž věk se blížil čtrnácti letům byly udělovány řádné tresty, kromě trestu smrti, který se jim zpravidla neukládal. To už neplatilo u mladistvého do šestnácti let, ten byl za své jednání plně odpovědný, pokud se ovšem neshledalo, že by polepšení mladistvého bylo možné, tehdy se věk mladistvého do šestnácti let bral jako polehčující okolnost. Po hrdelním řádu Marie Teresie, zde byly další zákony a zákoníky, které pozitivně ovlivnilo osvícenství. Tito zastánci osvícenství hlásali názor, že pachatel by neměl být usmrcen, ale účelem by měla být jeho náprava a opětovné se začlenění do společnosti.

⁹ VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2. s. 16

¹⁰ VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2. s. 16

3.4. Rakouský trestní zákon z roku 1852

Trestní zákon z roku 1852 měl podobné dělení mladistvích jako hrdelní řád Marie Theresie z roku 1768. „Trestněprávní ochrana mládeže nebyla v tomto právním předpise zakotvená v koncentrované podobě, nýbrž byla „roztroušená“ v celém jeho textu“¹¹. Mladiství v něm byli rozdělení do následujících tří skupin:

1. období úplného vyloučení trestní odpovědnosti - období naprosté nepřičetnosti - (věk dětský) - do dovršení 10. roku,
2. období zmenšené trestní odpovědnosti - období zmenšené přičetnosti - (nedospělost) - od 10. do dovršení 14. roku,
3. období mírnějšího trestání - (věk mladistvý) - od 14. do dovršení 20. roku věku.¹²

V první věkové skupině do deseti let, byla trestní odpovědnost úplně vyloučená. Potrestání bylo ponecháno pouze na rodičích dítěte.

V druhé věkové skupině se hledělo na tzv.zmenšenou přičetnost nedospělců, která znamenala, že byla u nedospělce vyloučená trestní odpovědnost za přečiny a přestupky. Trestně odpovědný mohl být jen za spáchaný zločin. Za tento spáchaný zločin mohl být nedospělci uložen pobyt ve vězení na dobu od 1 do 6 měsíců. V tomto vězení musel být mladistvý oddělen od dospělých, popřípadě mohl být poslán do polepšovny.

Po dosažení třetí věkové skupiny od 14 do 20 let je mladistvý plně odpovědný. V tomto věku bylo zakázáno uložení trestu smrti nebo doživotního žaláře.

Již na přelomu 19. a 20. století byly vydány důvodové zprávy, které nově nazíraly na problematiku ohrožené a delikventní mládeže. “Dokladem toho je i oficiální vyjádření důvodové zprávy (osnovy) vládního návrhu nového rakouského trestního zákona, který byl zpracován v roce 1910: Ustanovení trestního zákona o zacházení s dětmi a mladistvými dle práva trestního tvoří jednu z nejzanedbanějších a nejškodlivějších částí zákona trestního.”¹³ Na tenhle neutěšený stav reagovala vláda

¹¹ CHROMÝ, Jakub. *Trestněprávní ochrana mládeže v návrhu trestního zákoníku*. Trestní právo. 2009, č. 2, s. 17-23

¹² ZEZULOVÁ, Jana. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Masarykova univerzita v Brně : DIOXER Brno, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. s. 17

¹³ VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2. s. 18

rozhodnutím a nechala vypracovat osnovu k novému trestnímu zákonu ohledně mládeže. „Až do roku 1931 se na trestní věci mládeže v českých zemích vztahoval tehdy stále ještě platný trestní zákon z roku 1852 (ohledně dospělých platil až do roku 1950).“¹⁴ Jelikož zákon z roku 1852 vycházel hlavně ze zastaralého trestního zákona z roku 1803, bylo potřeba na tento neutěšený stav reagovat novou úpravou trestního zákona. Poprvé byla osnova předložená pánské sněmovně v roce 1907. I když tento návrh zákon o trestání a trestní ochraně osob mladistvých byl několikrát přepracován zákonem se nestal v důsledku rozpadu Rakousko-Uherska.

Po rozpadu Rakousko-Uherské říše vznikly na našem území dva odlišné právní systémy. Na území Čech, Moravy a Slezska platily Rakouské zákony a na území Slovenska a Podkarpatské Rusi platily Uherské zákony. Proto se přistoupilo ke sjednocení práva nad mládeží a byl přijat nový zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží. První verze tohoto zákona byla připravena již v roce 1922, ale vládě ke schválení byla předložena až druhá verze z roku 1930. Pro vznik tohoto zákona se Československo inspirovalo zeměmi jako Nizozemí 1921, Německo 1923, Španělsko 1925, které měly bohaté zkušenosti se soudnictvím týkající se mládeže.

3.5. Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží

„Dne 11. 3. 1931 byl přijat zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží. Podle tohoto zákona se projednávaly trestní věci mladistvých a nedospělců a obecné trestně procesní předpisy se uplatnily pouze tehdy, když zákon o trestním soudnictví nad mládeží speciální úpravu neobsahoval.“¹⁵ Zákonem č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží začala éra sjednocování právního systému v Československu, která řešila trestání mladistvých pachatelů. Tento zákon se skládal na tu dobu z několika pokrokových zásad. “Vůdčí zásadou trestního práva mládeže musí naopak býti: co nejméně trestati, co nejvíce vychovávat i je-li nutné trestati, pak i

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9 s. 12

¹⁵ ZEMAN, Petr, et. al. *Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy*. Praha: IKSP, 2009. ISBN 978-80-7338-081-6. s. 52

trestem vychovávat i polepšovat.”¹⁶ Bylo zapotřebí, aby se trestné činy mladistvých pachatelů trestaly odchylně od trestných činů spáchaných dospělými osobami.

K tomuto zákonu musela být přizpůsobená i soudní soustava. “U krajských soudů byly zřízeny zvláštní senáty nazvané senáty mládeže a u okresních soudů byli ustanoveni soudci mládeže. Soudci mládeže působící u okresních soudů byli v některých věcech pověřeni i agendou soudců poručenských, jinak však byla pravomoc soudců trestních a pravomoc soudců poručenských zákonem přesně rozlišena.”¹⁷ Vedle soudců se měli jednat před soudem účastnit i pracovníci sociální péče a to nejen jako pomocníci soudců, ale měli také spolurozhodovací a kontrolní činnost.

Další rozdíl v tomto zákoně byl mezi nedospělci a mladistvými. Nedospělými osobami podle tohoto zákona byly osoby, které nedovršily čtrnácti let. Zákon je považoval za osoby nezpůsobilé spáchat trestný čin. Naproti tomu mladistvým byla podle tohoto zákona osoba, která dovršila čtrnácti let, ale nepřekročila osmnáct let. Základem bylo dosažení čtrnácti let, vycházelo se z toho, že mladistvý by měl mít již mravní a rozumový základ. Podle mravního a rozumového základu měl mladistvý vědět co činí. Trestný čin spáchaný mladistvým se podle tohoto zákona nazýval proviněním. “Při odsuzujícím výroku soud mohl upustit od potrestání, nebo uložit podmíněný trest nebo trest nepodmíněný. Při rozhodování o trestu měl soud přihlížet k povaze činu, okolnostem případu, pohnutkám mladistvého, poměrům v kterých vyrostl a byl vychován, dosavadnímu způsobu jeho života, jeho povaze, věku i stupni jeho rozumové vyspělosti a mravní zkušenosti.”¹⁸ Jak bylo vidno, soudce při ukládání trestů musel vycházet z různých okolností, které vedly mladistvého ke spáchání trestních činů a podle těchto okolností musel navrhnout a ukládat tresty.

Soud ovšem mohl taktéž upustit úplně od potrestání mladistvého. Podmínky odpuštění trestu byly taxativně upraveny v § 6 odst. 1

- šlo o čin menšího významu, jehož se mladistvý dopustil z nerozvážnosti nebo pod vlivem jiné osoby nebo sveden příležitostí nebo hospodářskou tísní;

¹⁶ VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2. s. 20

¹⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha: C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 412

¹⁸ VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2. s. 22

- dopustil se činu z omluvitelné neznalosti právních předpisů (tímto ustanovením byla prolomena ve prospěch mladistvého jinak striktně dodržovaná zásada , že neznalost zákona neomlouvá):

- měl-li by mu soud uložit toliko nepatrný trest na penězích nebo na svobodě.¹⁹

V těchto případech nechával soud potrestání na rodině nebo škole. Upuštění od trestu mělo stejné účinky jako prominutí trestu a tím pádem se nezapisovalo do trestního rejstříku. Ale ne vždy soud upustil od potrestání mladistvého pachatele. V těchto případech nastupoval buď podmíněný nebo nepodmíněný trest.

Podmíněné odsouzení bylo řízeno obecným právem, s odchylkami stanovenými ve prospěch mladistvého. Podmíněné odsouzení mohl soud vyslovit, i když byl uložen trest delší než jeden rok, ne však vyšší než tři roky. Dále soud mohl vyslovit podmíněné odsouzení i dodatečně, pokud byly zjištěny okolnosti dříve neznáme nebo neexistující. Pro uložení podmíněného trestu nebylo překážkou předcházející či opětovné odsouzení mladistvého. I kdyby se mladistvý neosvědčil, bylo možné ponechat podmíněný odklad v platnosti, byla-li tu naděj polepšení. Zkušební dobu bylo v takovémto případě možné prodloužit až o dva roky. S podmínkou mladistvého musel být spojen ochranný dozor. Posledním trestem, který bylo možné uložit mladistvému byl trest zavření.

Účelem trestu zavření bylo polepšení mladistvého pachatele. Tento trest se ukládal místo trestu smrti nebo trestu odnětí svobody. “Horní a dolní hranice trestních sazeb trestu odnětí svobody se u mladistvého snižovaly na polovinu tím, že horní hranice nesměla překročit 5 let, dolní hranice pak 1 rok. Výjimku tvořily trestné činy, za které hrozil trest smrti nebo doživotí. U těchto trestných činů bylo možné mladistvému mladšímu 16 let, uložit trest odnětí svobody v rozpětí 1 až 10 let, staršímu 16 let pak trest odnětí svobody v rozpětí 2 až 15 let.”²⁰

U peněžitých trestů mladistvých se táto horní hranice snížila na polovinu a dolní hranice peněžitého trestu nebyla určena vůbec. Při nedobytnosti peněžitého trestu bylo vyloučeno uložení náhradního trestu. Mladistvý dále nesměl být “pod policejním dohledem, dodán do nucené pracovní kolonie či do donucovací pracovny, nemohl ztratit

¹⁹ VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2. s. 22

²⁰ ZEZULOVÁ, Jana . *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Masarykova univerzita v Brně : DIOXER Brno, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. s. 50

úřad či být zkrácen na svých občanských právech.”²¹ Tento zákon vyvolal značnou reakci jak laické tak odborné veřejnosti. Byl první který upravil samostatně soudnictví nad mládeží. Bylo mnoho kritiků tohoto zákona, ale i řada těch, kteří se ho zastávali. Na rozdíl od sousedních států, kde se soudnictví nad mládeží rozvíjelo, neměl u nás zákon velkou šanci dále se rozvíjet a zdokonalovat, neboť byl v roce 1950 zrušen.

3.6 Trestní zákon č. 86/1950 Sb.

„Zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931 platil do 31. 7. 1950, kdy byl trestním zákonem č. 86/1950 Sb. bez náhrady zrušen.”²² Trestněprávní úprava mladistvých byla opět začleněná do obecných předpisů. Nejen že byl zrušen zákon, ale byly zrušeny i soudy mládeže a úřady péče o mladistvé. Byl to krok zpět ohledně soudnictví nad mládeží. Tento nový zákon věnoval mladistvým pouhých osm paragrafů. Pouze § 58 upravoval podmínky, za kterých mohl soud upustit od potrestání mladistvého.

Od potrestání mohl soud upustit:

- nemohl-li mladistvý z omluvitelných důvodů plně rozpoznat, kdy jeho jednání je pro společnost nebezpečné,
- šlo-li o trestní čin menšího významu, k němuž byl mladistvý sveden příležitostmi nebo tíživými osobními nebo rodinnými poměry,
- šlo-li o trestní čin menšího významu, jehož se mladistvý dopustil nerozvážeností, nebo pod vlivem jiné osoby
- měl-li soud za to, že ochranná výchova, kterou nařídí, splní účel trestu.²³

Ale i trestní řád umožňoval prokurátorovi, aby ze stejných důvodů zastavit trestní stíhání vůči mladistvému. Tato úprava vydržela ve zkrácené verzi ještě do novely trestního zákona z roku 1956, ale do nově vzniklého trestního kodexu z roku 1961 již nebyla přebrána a tento neutěšený stav vydržel až do roku 1989.

²¹ ZEZULOVÁ, Jana . *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Masarykova univerzita v Brně : DIOXER Brno, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. s. 51

²² ZEMAN, Petr, et. al. *Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy*. Praha: IKSP, 2009. ISBN 978-80-7338-081-6. s. 53

²³ VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2. s. 22

“Reforma trestního práva, která byla prováděna po roce 1989 prostřednictvím početných novel trestního zákona a trestního řádu, se řešení trestních věcí mládeže významněji nedotkla, ale projevila se tím, že aplikační praxe začala u mladistvých více využívat nových trestněprávních institutů - alternativních sankcí a odklonů od standardních trestních řízení.”²⁴ První neoficiální osnova, která měla upravovat postavení mladistvých vznikla až v roce 2000. Na tuto osnovu navazovalo paragrafové znění nového zákona, které bylo předloženo k projednání v parlamentu. Před volbami však parlament tuto osnovu vyřadil z programu a schválena byla až novou vládou v roce 2003. Tento zákon byl uveřejněn ve Sbírce zákonu pod č. 218/2003 a účinnost nabyl 1.1.2004. Tímto se završila reforma trestního práva mládeže v ČR a tento zákon platí do dnes.

²⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 412

4. Rozbor právní úpravy a opatření mladistvých pachatelů.

Po dlouhém čekání byl dne 25.června 2003 přijat zákon 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Přijetím tohoto zákona jsme se připojili k zemím, které mají samostatnou úpravu trestního práva mládeže. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je speciálním zákonem ve vztahu k obecným právním předpisům, a to především k trestnímu zákonu a trestnímu řádu, ale i k zákonu o rodině, zákonu o sociálně-právní ochraně dětí a k občanskému soudnímu řádu.²⁵ Tento zákon se vztahuje na dvě věkové kategorie dospívajících a to na děti mladší patnácti let a mladistvé ve věku od patnácti do osmnácti let.²⁶ „Účelem zákona pak je dát k dispozici vhodná opatření pro přerušení antisociálního směřování jedince, dát mu možnost nápravy chybných činů a zejména pomoci mu nalézt sebe jako plnohodnotného člena lidské společnosti.“²⁷

4.1. Základní zásady

Ukládání sankcí by mělo směřovat podle § 3 ZSM k obnovení narušených sociálních vztahů, začlenění dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého do rodinného a sociálních prostředí a do budoucna předcházet páchání protiprávních činů. Toto je jedna ze základních zásad řízení proti mladistvým pachatelům. Jelikož se ještě jedná o rozumově a mravně nevyzrálé jedince, lze vhodným způsobem ovlivnit a změnit jejich životní postoje. Upřednostňovány jsou programy, které se zaměřují přímo na mladistvého pachatele a nutí jej uvědomit si čeho se dopustil a je třeba, aby na sebe vzal odpovědnost za tento protiprávní čin a snažil se ho kompenzovat u oběti tohoto činu. Proto orgány činné v trestním řízení spolupracují s příslušnými orgány např. orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů nebo s osobami, které

²⁵ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9 s. 10

²⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. str. 591

²⁷ VEČERKA, Kazimír, et.al. *Mládež v kriminologické perspektivě*. Praha : IKSP, 2009. 130 s. ISBN 978-80-7338-081-6. s. 5

realizují probační program.²⁸

Další ze zásad je ekonomie trestní represe, jde o další klíčové východisko zákona, je vyjádřena výslovným příkazem preferovat alternativní postupy a opatření zaměřené na sociální integraci a prevenci.²⁹ Trestní opatření lze připustit pokud není možné dosáhnout účelu zákona jiným způsobem. Opatření která jsou uložena na základě ZSM musí zohledňovat osobnost, které jsou ukládána, včetně věku a rozumové a mravní vyspělosti. Rovněž se zkoumá zdravotní stav mladistvého pachatele, jakož i sociální, rodinné a osobní poměry, které by měly být přiměřené k povaze a závažnosti spáchaného činu.

Trestní odpovědnost mladistvých je postavená na dvou samostatných základních prvcích a to na provinění a opatření. Výrazněji se tu uplatňují specifické alternativy k potrestání mladistvého. Na základě § 11 ZSM lze upustit od uložení trestních opatření nebo § 14 ZSM lze podmíněně upustit od uložení trestních opatření. U mladistvých pachatelů tak do popředí vystupuje preventivní funkce trestní odpovědnosti oproti funkci represivní, která je ukládána u dospělých pachatelů.

4.2. Trestní odpovědnost mladistvých.

Stejně jako u dospělých tak i u mladistvých tvoří základ trestní odpovědnosti trestní čin. Znaky trestního činu jsou uvedeny v § 13 trestního zákoníku. U mladistvého se tento trestní čin nazývá proviněním. „Termínem „provinění“ se v zákoně 218/2003 Sb. nahrazuje u mladistvých starší termín „trestní čin“, který je v současnosti užíván podle ustanovení trestního zákoníku pouze pro osoby starší 18 let.“³⁰ Kromě provinění ZSM pracuje ještě s jedním termínem a to je čin jinak trestný. Tento čin je relativně beztrestný byť za jiných podmínek, by se jednalo o trestní čin nebo provinění. Čin jinak trestný má klíčovou roli v odpovědnosti mládeže za protiprávní čin, neboť zahrnuje pod sebe jak protiprávní činy mladších patnácti let (trestně neodpovědných s důvodu věku), tak protiprávní činy mladistvých (jsou trestně neodpovědní buď pro nedostatek

²⁸ JELÍNEK, Jiří. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení*. Kriminalistika. 2003. č. 4

²⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 415

³⁰ NOVOTNÝ, Oto, et al. *Kriminologie*. 3. Praha: ASPI, 2008. 528 s. ISBN 978-80-7353-367-8. s. 452

příčetnosti anebo s důvodu rozumové či mravní vyspělosti).³¹ I když má čin jinak trestní klíčovou roli, tak přesto má nejvýznamnější roli u trestní odpovědnosti mladistvých provinění. Tak jako trestní čin u dospělých osob i provinění u mladistvých obsahuje znaky skutkové podstaty a to subjekt, subjektivní stránka, objekt a objektivní stránka.

Subjektem provinění je mladistvý. Mladistvý pachatel jako i spolupachatel provinění musí být fyzickou osobou, trestně odpovědnou osobou, která svým jednáním naplnila všechny znaky provinění uvedené v trestním zákoníku.³² Formálními znaky provinění mladistvého pachatele jsou věk mladistvého jako i příčetnost a rozumová a mravní vyspělost.

Věkem mladistvého podle § 2 odst.1 písm. c) ZSM rozumíme věkovou hranici osoby, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Při posuzování, zda jde o mladistvého, je třeba přihlížet k ustanovení § 139 trestního zákoníku o počítání času.³³ To znamená, že odpovědným se mladistvý stává až následujícím dnem po dni svých patnáctých narozenin. Horní hranicí pro určení věku mladistvého je osmnáct let a platí to samé co u spodní hranice patnáct let čili se dnem trestní odpovědnosti mladistvého stává den následující po osmnáctých narozeninách.

Další s obecně obligatorních formálních znaků po věku mladistvého je příčetnost. Způsobilost mladistvého být pachatelem provinění, je závislá na chápání významu svého jednání a ovládnutí svého jednání. Pod pojmem chápat význam svého jednání, lze spatřovat zda mladistvý v době páchaní provinění měl rozpoznávací a rozumovou schopnost vnímat, to co činí a ovládat své jednání.

Mezi další znaky patří rozumová a mravní vyspělost. Podle § 5 ZSM mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat své protiprávní jednání nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný. Rozumová a mravní vyspělost se skládá ze dvou složek, které se ovlivňují a z hlediska vývoje mladistvého do značné míry tvoří celek. “Obecně je složka

³¹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 604

³² KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 606

³³ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9 s. 10

rozumového vývoje charakterizovaná tak, že zahrnuje postupné individuální nabývání schopností pojmového myšlení, přičemž stupeň takového vývoje je určován dosaženou úrovní tohoto myšlení. Za mravní vývoj osobnosti mladistvého se pak obecně považuje proces, v němž si osobnost mladistvého v průběhu individuálního rozvoje osvojuje normy chování, které platí v daném období rozvoje společnosti, a tyto proměňuje na osobní a morální kvality”³⁴ Jde tedy o zrání mladistvého jak po biologické tak po psychické stránce a jeho rozumová a mravní vyspělost dostává trvalejší ráz.

4.3. Zánik trestnosti mladistvých pachatelů.

Vedle obecných znaků vedoucích k zániku trestnosti mladistvých pachatelů upravuje v § 7 ZSM ještě jeden zvláštní důvod zániku trestního provinění a to účinnou lítost. Účinnou lítost lze uplatnit jen u provinění, na která trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Následek který vznikne z takového provinění, musí být mladistvým pachatelem aktivně a dobrovolně odstraněn, anebo mladistvý napraví způsobený následek, nebo se o to pokusí, zejména náhradou způsobené škody, učiní opatření potřebná k její náhradě a nebo se jinak pokusí odčinit způsobené následky. Svým chováním projeví účinnou snahu po nápravě. Poslední podmínkou, kterou zákon požaduje je, aby čin, jehož trestnost má zaniknout neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného, nebo pro společnost, čímž zdůraznil jak ochranu soukromého zájmu poškozeného, tak ochranu veřejného zájmu týkajícího se společnosti.³⁵

Jako další důvod zániku trestnosti provinění je jeho promlčení, které je upraveno v § 8 ZSM. Promlčení je odstupňováno podobně jako u dospělých pachatelů podle závažnosti spáchaného provinění. Deset let, jde-li o provinění, na které trestní zákoník stanoví výjimečný trest. Pět let, čin-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně deset let a tři léta u ostatních provinění. “Rozhodující pro určení délky promlčecí doby jsou nesnížené trestní sazby uvedené ve zvláštní části trestního

³⁴ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 42

³⁵ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 42

zákoníku.”³⁶ Po uplynutí promlčecí doby nezaniká trestnost provinění, stanoví-li tak ohledně promlčení trestných činů trestní zákoník.

4.4. Opatření ukládané mladistvým pachatelům.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vymezuje v § 9 základní právaní následky provinění mladistvých. Tyto právní následky označujeme termínem opatření.³⁷

Mladistvým lze uložit pouze tato opatření:

- a) výchovná opatření
- b) ochranná opatření
- c) trestní opatření

Účelem uloženého opatření mladistvému je vytvoření co nejlepších podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého pachatele se zřetelem k jeho dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, jakož i k rodinné výchově a prostředí z něhož mladistvý pochází. “Tato opatření představují ucelený systém založený na monismu trestněprávních sankcí. Tím se tento systém zásadně liší od dualizmu trestů a ochranných opatření uplatňovaných při řešení trestné činnosti dospělých.”³⁸ Do systému vedle výchovných, ochranných a trestních opatření patří i opatření, která jsou přijímaná v rámci alternativních procesních způsobů řešení trestních věcí mladistvých. Jedná se o odklony od standardního soudního řízení a reakce na provinění. Tyto specifické normy mají podobu upuštění od uložení trestního opatření či už definitivního nebo podmíněného. Reakce na provinění mladistvého však nejsou ještě zcela vyčerpány. Mezi takové patří forma reakce, která má mimotrestní právní následek. Jde zvláště o občanskoprávní povinnost náhrady škody způsobené trestním činem.

Klíčové místo v tomto systému mají opatření, která reagují na jejich aktuální životní situaci a opatření zaměřená do budoucna. Tímto se tento systém a jeho

³⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 620

³⁷ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 74

³⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 566

filozofická východiska diametrálně liší od stávajícího systému ohledně dospělých pachatelů, který je orientován do minulosti, ke spáchanému trestnímu činu a k okolnostem, které zde byly především v době, kdy byl trestní čin spáchán.³⁹

Z pohledu mladistvých provinilců je důležité obzvláště to, že jsou tu vytvořené předpoklady pro individuální reakci na stíhaný čin, ale i na osobní poměry mladistvých pachatelů. Hlavní je, aby se s nimi zacházelo způsobem, který odpovídá jejich rozumové vyspělosti. Mladistvé je třeba spíše více vést, chránit a pomáhat než je trestat. “Zákon o soudnictví ve věcech mládeže přitom v rámci tohoto systému vytváří určitou hierarchii vzájemně se doplňujících sankcí. Posloupnost zákonem upravených opatření a forem řešení trestné činnosti mladistvých lze rámcově shrnout takto:”⁴⁰

- a) odklonem od trestního stíhání, toto řešení lze použít po splnění podmínek, které stanoví zákon nebo rozhodnutím soudu. Pro tenhle trestněprocesní postup je možné použít mediačních metod, které povedou k urovnávání narušených vztahů jak právních tak společenských. Rozhodnutí ve věci samé by mělo kromě sankčního prvku obsahovat i řešení životní situace mladistvého a do budoucna ho nějakým způsobem motivovat.
- b) výchovná a ochranná opatření, při ukládání těchto sankcí je vhodné, aby byla dodržena zásad proporcionality k závažnosti spáchaného činu a osobě mladistvého pachatele.
- c) trestní opatření nespojené s bezprostředním odnětím svobody s probačními prvky, “preferovány jsou sankce vykonávané ve společenství za aktivního působení blízkého sociálního okolí mladistvého a sankce spojené se specifickou péčí probačních úředníků.
- d) trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody se ukládají podle závažnosti činu.

Proti dospělým jde o výrazně kratší čas, který doprovází vzdělávací programy, aby se mladiství mohli co nejefektivněji začlenit do společnosti.

Jak je vidno řazení je od nejmírnějšího k nejpřísnějšímu a proto začíná výchovnými opatřeními, jako jejich základní formu a končí trestními opatřeními, které u sobě zahrnují i podstatnou represivní složku.⁴¹

³⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 567

⁴⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 568

⁴¹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 569

4.4.1. Výchovná opatření.

„Výchovná opatření mají hlavní význam ohledně řešení trestních věcí mladistvých, lze nimi nejučinněji zareagovat na životní situaci mladistvého, jeho povahové rysy a na příčiny trestní činnosti.“⁴² Jedním z hlavních účelů výchovných opatření je vytvoření adekvátních podmínek pro sociální a duševní vývoj mladistvého, ochránit ho před škodlivými vlivy a zabránit mu v páchaní dalších provinění. Výchovná opatření jsou v systému sankcí upravených v ZSM tím nejmírnějším prvkem.⁴³

Zákon vyžaduje, aby výchovná opatření, která se uplatňují proti mladistvému, dostatečně zajišťovaly jeho výchovu. „Předností těchto opatření je jejich velká variabilita umožňující přistupovat ke každému mladistvému maximálně individuálně, navazovat na jeho specifický hodnotový systém a stavět na pozitivních složkách jeho osobnosti.“⁴⁴

Mnohé z výchovných opatření v sobě zahrnují určitou újmu. Řada těchto opatření podstatným způsobem může omezit běžný život mladistvého, jedná-li se podle § 16 ZSM o dohled probačního úředníka anebo § 17 ZSM o probační program. Toto omezení může spočívat jak v zákazu mladistvého navštěvovat určité akce, zákazu užívat návykové látky, zdržovat se na určitém místě, přechovávat určité věci, nebo se mladistvý bude muset podrobit léčení závislosti na omamných látkách, anebo mladistvý bude usilovat o vyrovnání s poškozeným. Některá z výchovných opatření, která se uloží mladistvému mohou mít citelnější dopad na jeho denní režim, než kdyby se mladistvému uložilo trestní opatření. Jako příklad můžu uvést podmíněné zastavení trestního stíhání spojené s povinností podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, což může mít pro mladistvého závažnější dopad do běžného života než podmíněné odsouzení.

Některé z výchovných opatření „lze použít již v průběhu trestního řízení před rozhodnutím soudu o vině a řada z nich má takovou povahu, že mohou mít, a také by skutečně měly mít, dopad na chování mladistvého i v období následujícím po vynesení

⁴² KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 573

⁴³ JELÍNEK, Jiří, et al. *Problémy trestního postihu mladistvých*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 85 s. ISBN 80-244-0793-0. s. 75

⁴⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 573

meritorního rozhodnutí a jeho výkonu.“⁴⁵ Tyto výchovná opatření lze ukládat jen se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede. Výchovná opatření se mohou rovněž uložit u rozhodnutí, kterým se definitivně trestní stíhání končí.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže řadí mezi výchovná opatření:

- a) dohled probačního úředníka § 16 ZSM
- b) probační program § 17 ZSM
- c) výchovné povinnosti § 18 ZSM
- d) výchovná omezení § 19 ZSM
- e) napomenutí s výstrahou § 20 ZSM

Toto je taxativní výčet výchovných opatření, který je obsažen v § 15 odst. 2 ZSM. Zatím co výčet v zákoně je taxativní, obsah těchto opatření je jen rámcový.

V trestních věcech nelze uplatnit proti mladistvému žádná jiná výchovná opatření.⁴⁶ Výchovná opatření lze mladistvému uložit jak v přípravném řízení, tak v řízení, které se koná před soudem pro mládež. Proto lze výchovná opatření uložit ve všech trestních věcech, aby co nejlépe a nejefektivněji působila na trestně stíhaného mladistvého. V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže není upraven okamžik, od kdy se mají výchovná opatření poprvé v průběhu řízení uplatnit. Může se tak stát že se uplatní po zahájení řízení, avšak nejpozději se musí uložit při rozhodnutí ve věci. „Ukládání výchovných opatření svěřuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže dvěma subjektům. Výchovná opatření ukládá:

- a) soud pro mládež (zvláštní senát nebo samosoudce věcně a místně příslušného soudu),
- b) státní zástupce – ovšem toliko v přípravném řízení.“⁴⁷

U soudu pro mládež rozhoduje buď samosoudce nebo zvláštní senát. Jak soudce tak zvláštní senát musí spadat pod věcně a místně příslušný soud. Odvolací soud, může u odvolání uložit výchovné opatření mladistvému, aniž by byl omezen zákazem reformationis in peius, který neplatí u ukládání těchto opatření. Státní zástupce i soudce rozhodují o uloženém výchovném opatření usnesením, proti kterému není stížnost

⁴⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 575

⁴⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 576

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 153

přípustná. Uložili soud výchovné opatření při rozhodnutí ve věci samé, výrok musí být součástí tohoto rozhodnutí, přičemž forma tohoto výroku bude závislá na tom, jestli bylo rozhodnuto ve věci rozsudkem, nebo usnesením. Výchovné opatření může soud uložit ve všech případech, v nich je toto uložené opatření vhodné.

„Výchovná opatření končí uplynutím doby, na kterou byla uložena, případně též jejich zrušením a jejich splněním nebo provedením, jestliže jde o výchovná opatření uložená v průběhu řízení před meritorním rozhodnutím končí rovněž právní mocí takového rozhodnutí a odvoláním souhlasu mladistvého s nimi.“⁴⁸ Splněním skončí jednorázové plnění, které bylo uloženo mladistvému. Bývá tomu tak u některých výchovných povinností nebo výchovných omezení. Jednorázově je možné třeba nahradit proviněním způsobenou škodu. Zrušení výchovných opatření je možné tam, kde je třeba nějakou dobu působit na mladistvého. Jde tedy o probační program nebo dohled probačního úředníka na mladistvého. Zrušit výchovné opatření lze jak před započatím výkonu, tak v průběhu výkonu, ne však po ukončení výkonu.

4.4.1.1. Dohled probačního úředníka

Dohled probačního úředníka je upraven v § 16 ZSM, jde o výchovné opatření, které je zaměřené na chování mladistvého v jeho rodině, způsob výchovného působení rodičů na něj. Podstatou probačního programu je pozitivně ovlivnit chování mladistvého, jeho převýchova, která je založená na prvcích kontroly, pomoci a poradenství. Probačním dohledem se rozumí pravidelné sledování mladistvého v jeho sociálním prostředí kde žije. Probační úředník dále kontroluje mladistvého jak dodržuje podmínky dohledu a plnění povinností vyplývajících mu z výchovných opatření.

Smyslem dohledu probačního úředníka je:

a) pozitivní odborné vedení mladistvého, aby mu byla poskytnutá potřebná pomoc. Musí být dostatečně motivován k vedení řádného života v souladu s obecně závaznými normami a do budoucna se v běžném životě řádně choval, zhodnotit své osobní poměry a odstranit příčiny své trestní činnosti.

⁴⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 578

- b) podniknout vše pro to aby se mladistvý znova začlenil do společnosti a aby se dále pozitivně sociálně rozvíjel.
- c) sledování mladistvého jeho kontrola chování jako i ochrana společnosti před újmou z jeho strany.
- d) snížení rizika recidivy trestné činnosti⁴⁹

Cílem probačního dohledu je, aby se mladistvý vyhýbal trestní činnosti, opět získal sociální zázemí a společenské uplatnění. Probační dohled zajišťuje po určitou dobu kontrolu chování mladistvého. Tato kontrola může být i velice intenzivního charakteru. V trestních věcech mladistvých se probační dohled více uplatňuje, než je tomu v trestních věcech dospělých. Mladistvý, kterému byl soudem pro mládež uložen dohled probačního úředníka podle § 16 odst. 3 ZSM je povinen:

- a) spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě vytvořeného plánu dohledu,
- b) dostavit se ve lhůtách, které mu úředník stanoví,
- c) informovat jej o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených výchovných omezení, povinnosti nebo omezení a o jiných důležitých okolnostech, které mu určí,
- d) nesmí bránit probačnímu úředníkovi, aby vstoupil do obydlí, ve kterém se tento mladistvý zdržuje.

Probační úředník vypracovává jednou za šest měsíců zprávu, kterou informuje předsedu senátu soudu pro mládež a v přípravném řízení státního zástupce o plnění výchovných opatření, která byla mladistvému uložena. Lhůtu pro vypracování zprávy může předseda soudu buď zkrátit nebo prodloužit.⁵⁰ Po ukončení dohledu probačního úředníka nad mladistvým je tento úředník povinen vypracovat zprávu, kde budou veškeré informace ohledně výkonu dohledu. V této zprávě budou poznatky probačního úředníka, které získal vlastním pozorováním mladistvého nebo je získal z jiných zdrojů a to buď od rodinných příslušníků mladistvého, jeho sousedu nebo učitelů. Bude-li se mladistvý cítit postupem probačního úředníka dotčen, může se obrátit s žádostí o sjednání nápravy na příslušného samosoudce nebo příslušného předsedu senátu soudu

⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 168

⁵⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 591

pro mládež a v přípravném řízení také na státního zástupce.⁵¹

4.4.1.2. Probační program

Probační program je upraven v § 17 ZSM. Jde o specifický druh programu, který je zaměřen na různé sféry mladistvých provinilců. Tento program pod sebe zahrnuje zejména sociální výcvik, psychologické poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo další vhodné programy.

Povinnost podrobit se musí být podmíněno souhlasem mladistvého podle § 17 odst. 2 písm. c) ZSM. Souhlas musí dát osobně mladistvý, který se má probačního programu účastnit. „Pro zařazení mladistvého pachatele do je nutný jeho souhlas, ale zároveň je nutné si uvědomit, že probačnímu programu je součástí justice nad mládeží a že se jedná o výkon uloženého výchovného opatření, ne o volnočasovou aktivitu mladistvého.“⁵² Tento souhlas může mladistvý v průběhu řízení odvolat, ovšem jen do rozhodnutí ve věci samé. „K uložení povinnosti mladistvého absolvovat program probačního typu v rozhodnutí ve věci samé není třeba jeho souhlasu.“⁵³ Účelem těchto programů je, aby si mladistvý rozvinul sociální dovednosti a rozvinula se osobnost mladistvého. „Vhodný z hlediska potřeb mladistvého je probační program, který svým zaměřením a nabízenými službami odpovídá aktuálním životním problémům mladistvého, které je třeba v zájmu vytvoření předpokladů pro jeho další zdravý sociální rozvoj.“⁵⁴ Probační program může mít různá omezení v běžném způsobu života mladistvého. Tato omezení mají za úkol, aby se mladistvý do budoucna vyhnul chování, které bylo v rozporu se zákonem a měly by vést k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Byla-li činem mladistvého způsobena škoda, uloží se mladistvému takový druh probačního programu, aby bylo možné tuto škodu mladistvým nahradit podle jeho

⁵¹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 592

⁵² KROFTOVÁ, Andrea, *Probační programy pro mladistvé delikventy*. Trestněprávní revue 2007, 6. ročník. č. 10 s.286

⁵³ SOTOLÁŘ, Alexander, *Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue. 2006, 5., č. 7, s. 189.

⁵⁴ SOTOLÁŘ, Alexander, *Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue. 2006, 5. ročník, č. 7, s. 189.

možností.

„Zárukou toho, že služby v rámci probačních programů poskytované budou dostatečně kvalifikované a komplexní, je nezbytnost jejich schválení ministrem spravedlnosti.“⁵⁵ Povahu probačního programu mají pouze programy zapsané ve zvláštním seznamu vedeném Ministerstvem spravedlnosti. „Význam tohoto procesu a rozhodnutí ministra spravedlnosti o schválení probačního programu umocňuje to, že povinnost podrobit se probačnímu programu představuje velice závažný zásah do běžného života mladistvého. Zákonem je vymezena jako nejpřísnější možné výchovné opatření, potenciálně omezující mladistvého více než dohled probačního úředníka.“⁵⁶ Výkon probačního programu musí mít podobu, kterou schválil ministr spravedlnosti.

Cílem probačního programu by mělo být řešení aktuálních problémů mladistvých a souvislostí, které vedly k páčání této trestní činnosti. „Mladistvý, jemuž byla uložena povinnost podrobit se určitému akreditovanému probačnímu programu zapsanému do seznamu probačních programů, totiž musí mít jistotu, že se tato jeho povinnost týká určitého konkrétního programu v podobě schválené ministrem spravedlnosti, a že tuto podobu bude mít po celou dobu jeho výkonu.“⁵⁷

Dohled nad výkonem probačního programu vykonává probační úředník. Úlohou probačního úředníka je sledování mladistvého, jak plní podmínky a pravidla uloženého probačního programu. Po ukončení probačního programu vypracuje probační úředník zprávu, kterou předloží příslušnému předsedovi senátu, samosoudci popřípadě státnímu zástupci.

4.4.1.3. Výchovné povinnosti.

Výchovné povinnosti jsou upraveny v § 18 ZSM. Jedná se o široce vymezenou formu povinností, které mohou působit na mladistvého provinilce. Výchovné povinnosti lze uložit jak v průběhu řízení, tak v rozhodnutí ve věci samé. Tyto výchovné povinnosti

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 178

⁵⁶ SOTOLÁŘ, Alexander, *Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue. 2006, 5. ročník, č. 7, s. 189.

⁵⁷ SOTOLÁŘ, Alexander, Válková, Helena: *Trestní opatření v trestních věcech mladistvých*. Trestněprávní revue. 2005, 4. ročník, č. 3, s.62.

lze kombinovat i s jinými výchovnými opatřeními.

Podstatou výchovných povinností je usměrnit jednání mladistvých určitým pozitivně motivujícím způsobem, dosažení žádoucí změny jejich životních postojů a řešení problému, které jsou spojené s jejich trestní činností.⁵⁸

Mezi výchovné povinnosti, které může soud uložit mladistvému patří zejména, aby:

a) mladistvý bydlel s rodiči nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu. Při ukládání této povinnosti se musí přezkoumat poměry v rodině mladistvého, kde bude tento mladistvý nadále žít. Jako základem obnovy sociálního zázemí mladistvého by měla být právě jeho rodina.

b) jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona. Jedná se o jeden z předpokladů odklonu v trestních věcech od klasického trestního řízení. O tom jestli bude tato úhrada jednorázová nebo ve splátkách rozhodne soud pro mládež. Předpokladem ovšem musí být to, že mladistvý smí s peněžitými prostředky, se kterými bude částku hradit samostatně nakládat. Výše této částky musí odpovídat osobnostním a majetkovým poměrům mladistvého, tak i povaze a závažnosti trestní činnosti spáchané mladistvým.

c) mladistvý vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu. Při ukládání této povinnosti musí orgán, který ji ukládá vycházet ze zdravotní způsobilosti mladistvého. Tato povinnost nesmí narušit přípravu mladistvého na jeho budoucí povolání tak samotný výkon povolání nebo zaměstnání.

d) usiloval o vyrovnání s poškozeným. „Povinnost mladistvého, aby nahradil podle svých sil škodu způsobenou svým činem, nelze přitom směřovat s povinností odsouzeného nahradit škodu způsobenou proviněním, uloženou mu v adhezním řízení.“⁵⁹ Takto vyneseny výrok nemusí proto obsahovat údaje o výši škody ani označení poškozeného.

e) mladistvý podle svých sil nahradil škodu, kterou způsobil svým proviněním nebo jinak přispěl k odstranění následku provinění. Ze zákona mají být tyto povinnosti

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 187

⁵⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 597

stanoveny ve všech případech provinění mladistvých, kde byla způsobená škoda a zatím nebyla nahrazena.

f) se podrobil léčení závislostí na návykových látkách. Ukládání těchto povinností je reakcí na provinění mladistvých, kteří páchají tuto trestní činnost pod vlivem těchto návykových látek. Takto uloženou léčbu lze podstoupit jak ambulantně tak ústavně, krátkodobě nebo dlouhodobě.

g) se podrobil ve svém volném čase vhodnému sociálnímu výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Na rozdíl od probačního programu výchovné povinnosti nepotřebují ministerskou akreditaci.

Výchovné povinnosti musí být dostatečně vymezené, aby byla tato opatření vykonatelná, kontrolovatelná a poskytovala zároveň i mladistvému záruku jasného vymezení zásahu do jeho jednání a rozhodování.⁶⁰ U těchto povinností jde vesměs o pozitivní konání, tímto se nejvíce liší od výchovných omezení, u kterých jde o zákaz určitého chování.

4.4.1.4. Výchovná omezení

Výčet výchovných omezení je upraven v § 19 ZSM a jde o výčet demonstrativní. Jde o další z prostředků dlouhodobého působení na mladistvého provinilce. Lze jej uložit mladistvému jak v přípravném řízení, tak v rozhodnutí ve věci samé. Podstata těchto výchovných omezení směřuje na svobodné jednání a rozhodování mladistvých. Mívají formu zákazu určitého konání, tedy jde o formu povinnosti zdržet se určitého nežádoucího jednání na rozdíl od výchovných povinností, které mívají formu příkazů k určitému pozitivnímu konání.⁶¹

⁶⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 595

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 200

Výchovná omezení mají formu zákazů určitého konání, kde výslovně patří:

- a) navštěvovat určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí,
- b) nestýkat se s určitými osobami,
- c) nezdržovat se na určitém místě,
- d) nepřečehovávat předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění,
- e) neužívat návykových látek,
- f) neúčastnit se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích,
- g) neměnit bez předchozího odhlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu,
- h) neměnit bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.

Podle výčtu výchovných omezení je sice zřejmé, že některé zákazy mohou představovat pro mladistvého větší zásah do jeho soukromého života, avšak zároveň mohou být tato opatření lepší alternativou, než jakou by bylo uložení trestního opatření.⁶² Ve vydaném rozhodnutí musí být stanovena doba, po kterou budou výchovná omezení probíhat. Kontrolu nad mladistvým, jak dodrží výchovná omezení, provádí sám probační úředník a je-li k tomu třeba navštíví mladistvého buď v jeho bydlišti, ve škole nebo v zaměstnání.

4.4.1.5. Napomenutí s výstrahou

Napomenutí s výstrahou je upraveno v § 20 ZSM. Toto napomenutí je činěno soudem nebo státním zástupcem. „Jde o jeden z druhů výchovných opatření a uplatnit jej lze jak ve stádiu řízení, které předchází vynesení meritorního rozhodnutí, tak při meritorním rozhodnutí v rámci odklonů od standardního trestního řízení, při upuštění od potrestání, a to definitivním i podmíněným, a v kombinaci s trestním nebo výchovným opatřením.“⁶³

Napomenutí s výstrahou je vysloveno v přítomnosti zákonného zástupce mladistvého. Jedná se o důraznou výtku, která směřuje k mladistvému, aby se do

⁶² KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 601

⁶³ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 601

budoucná zdržel protiprávnosti a upozorní jej na konkrétní důsledky, jež mu hrozí, pokud by v budoucnu opět páchal trestnou činnost. Tato výtky musí být vyslovena opatrně k rozumové vyspělosti mladistvého. Je-li to účelné a vhodné, může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce nechat potrestání mladistvého na jeho zákonem zástupci, škole již je mladistvý žákem nebo na výchovném zařízení, v němž mladistvý žije. U zákonného zástupce jde prvořadě o rodiče mladistvého. Postih mladistvého se nechává pouze na rodičích, ale při tom nesmí být dotčena důstojnost mladistvého a ohroženo jeho zdraví, jako i mravní, rozumový a tělesný vývoj. Pokud je postih ponechán na škole, může se jednat o sníženou známku z chování nebo může jít o ředitelskou důtku. U výchovného zařízení, může jít o postih, kterým budou mladistvému odebrány určité výhody, které v tomto zařízení požíval, jako např. zákaz povolení mimořádné návštěvy, snížení kapesného nebo zákazu trávení volného času mimo výchovné zařízení.

4.4.2. Ochranná opatření.

Ochranná opatření jsou upravena samostatně v § 21 až § 23 ZSM. Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvého. Tato ochranná opatření by měla vytvořit podmínky pro sociální a duševní vývoj mladistvého a měla by být přiměřená jeho rozumové a mravní vyspělosti, osobním vlastnostem, rodinné výchově a prostředí, ze kterého mladistvý pochází.

Účelem uložených ochranných opatření by měla být prevence proti společensky škodlivému protiprávnímu jednání, kterého se mladistvý dopustil. „S tím souvisí i skutečnost, že někdy může být újma, kterou s sebou nese uložení ochranného patření (např. zabezpečovací detence, nebo ústavního ochranného léčení) pocíťována pachatelem jako citelnější, než by tomu bylo v případě uložení klasické trestní sankce (např. odnětí svobody kratšího trvání).“⁶⁴

⁶⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 604

U ochranných opatření jde zejména o potřebu léčení mladistvého jako i jeho výchovu a izolaci, aby se ochránila společnost před jeho proviněním. Druhy ochranných opatření jsou vyjmenovány v § 21 odst.1 ZSM.

Mladistvým se mohou uložit pouze tato ochranná opatření:

- a) ochranné léčení
- b) zabezpečovací detence
- c) zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty
- d) ochranná výchova

Jedná se o taxativní výčet, který není možné rozšiřovat. Mladistvému, lze však uložit po splnění zákonných podmínek kterékoliv z výše uvedených ochranných opatření. Některá z těchto opatření, lze však za určitých podmínek spolu kombinovat. „Výkon ochranných opatření se nepromlčuje, tato opatření se nezahlazují, ani nemohou být prominuta cestou milosti.“⁶⁵

Uložit tato ochranná opatření může pouze soud pro mládež a to u rozhodnutí ve věci samé. Výrok o tom že se ukládají ochranná opatření, musí být součástí tohoto rozhodnutí. Pokud se mladistvý odvolá a proběhne odvolací řízení, může mu některá z ochranných opatření odvolací soud uložit, aniž by byla porušena zásada *reformationis in peius*. Doba ochranných opatření není předem stanovena a lze je uložit samostatně nebo vedle výchovného nebo trestního opatření.

„Současně platí zásada, že o ochranných opatřeních se rozhoduje podle zákona účinného v době, kdy jsou ukládána, a že mladistvému lze uložit pouze takový druh ochranného opatření, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o provinění rozhoduje.“⁶⁶ K takto uloženým ochranným opatřením není třeba souhlasu mladistvého. Soud pro mládež ukončí ochranné opatření, pokud splní účel, pro který bylo ochranné opatření uloženo, nebo uplynutím zákonné lhůty. U ochranného léčení, zabezpečovací detence nebo ochranné výchovy, končí tato ochranná opatření splněním účelu pro, který byla uložena. U všech vyjmenovaných ochranných opatření, pokud trvají delší dobu, je možné změnit toto opatření buď na jinou formu toho samého opatření nebo na úplně jiné

⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9.s. 214

⁶⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 607

ochranné opatření, např. ochranné léčení lze měnit z ambulantního na ústavní a naopak nebo ochrannou výchovu lze změnit na výchovu ústavní.⁶⁷ V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je upravená pouze ochranná výchova v § 22, která se ukládá výhradně mladistvým. Další z ochranných opatření jako je ochranné léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty se ukládají podle trestního zákoníku.

4.4.2.1. Ochranné léčení.

Ochranné léčení je upraveno v § 99 trestního zákoníku. Toto ochranné léčení lze uplatnit jak u dospělého tak u mladistvého a to jako ochranné léčení ambulantní nebo ústavní. Uložení tohoto ochranného léčení bude závislé na povaze a možnostech léčby.

„Obligatočně uloží soud ochranné léčení vždy mladistvému pachateli činu jinak trestného, který není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.“⁶⁸ Dále může obligatočně soud uložit ochranné léčení tehdy, pokud upustí od potrestání mladistvého v důsledku jeho zmenšené přičetnosti nebo v důsledku duševní poruchy a soud má za to, že uložené ochranné léčení lépe zajistí nápravu mladistvého a ochranu společnosti, než kdyby mladistvému uložil trestní opatření.

„Fakultativně může soud pro mládež uložit ochranné léčení vedle trestního opatření anebo při upuštění od potrestání mladistvého, který se dopustil provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.“⁶⁹ Pokud mladistvý spáchá provinění pod vlivem návykových látek, soud v těchto případech častěji uloží ochranné léčení. Takto uložené ochranné léčení lze mladistvému uložit i tehdy pokud při provinění nebyl pod vlivem těchto látek, ale motivem jeho trestní činnosti bylo získat prostředky na obstarání těchto návykových látek.

Pokud se ochranné léčení ukládá v trestním řízení, jeho doba je relativně neurčitá. Doba ochranného léčení je ukládána s ohledem účelu, pro který byla uložena, nejvýše ji lze uložit však na dva roky. Pokud se do této doby ochranná léčba neukončí,

⁶⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 606

⁶⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 607

⁶⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 608

pak soud před jejím skončením rozhodne zda ji prodlouží, a to i opakovaně. Soud tuto dobu může prodloužit maximálně však na další dva roky. Ochranná výchova trvá, pokud to vyžaduje její účel, nejdéle však může trvat do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého, vyžaduje-li to zájem mladistvého, soud pro mládež může tuto ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku.

4.4.2.2. Zabezpečovací detence.

Zabezpečovací detence je jedno z ochranných opatření, které lze uložit mladistvému. Úprava tohoto ochranného opatření je upravena v § 100 trestního zákoníku. „Na rozdíl od ochranného léčení by však uložení ochranné detence u mladistvého prakticky nemělo přicházet v úvahu, neboť jedním z hlavních předpokladů jejího uložení je negativní prognóza úspěšnosti jiného působení na pachatele a s tím úzce spjatá potřeba docílit ochrany společnosti jeho detencí.“⁷⁰

Toto je však v rozporu ze zásadou podle § 9 odst.1 ZSM. Účelem opatření, tedy i ochranných opatření je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jeho dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k jeho rodinné výchově a k prostředí mladistvého z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchaní provinění. Konkrétně je tento požadavek upraven v § 21 odst. 1 ZSM, kde je napsáno že účelem ochranných opatření je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před páchaním provinění mladistvým.

Jediná výjimka, která je u uložení zabezpečovací detence mezi dospělým a mladistvým je délka přezkoumání důvodnosti trvání tohoto opatření. Podle § 100 odst. 5 trestního zákoníku zabezpečovací detence trvá pokud to vyžaduje ochrana společnosti. Soud však nejméně jednou za dvanáct měsíců a u mladistvého jednou za šest měsíců přezkoumá, zda důvody pro její další pokračování ještě trvají. Mladistvý musejí být v zabezpečovací detenci odděleně od ostatních chovanců, taktéž dívky musí být odděleně od chlapců, a rovněž orgán sociálně-právní ochrany dětí má neomezený přístup v

⁷⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 609

nepřítomností třetí osoby a hlavně mladistvému musí být umožněno dokončit základní vzdělání.

4.4.2.3. Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Jedná se o další druh ochranného opatření, které je upraveno v § 101 trestního zákoníku. Toto ochranné opatření lze uložit jak dospělému tak i mladistvému pachateli. „Smyslem zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty je odebrat osobám takové věci, které by mohly použít při páčání trestných činů, které pocházejí z trestných činů apod. a zabránit tak páčání další trestné činnosti.“⁷¹

Pokud nebyl uložen trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty uvedené v § 70 odst.1 trestního zákoníku může soud uložit, že se taková věc nebo jiná majetková hodnota zabírá podle § 101 odst. 1 trestního zákoníku:

- a) náleží-li pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit,
- b) náleží-li pachateli, od jehož potrestání soud upustil, nebo
- c) ohrožuje-li bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu.

Bez těchto podmínek, které jsou upraveny v § 101 odst.1 trestního zákoníku může soud uložit zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty pouze v případě, že je, byť nikoli bezprostředním, výnosem trestního činu, zejména:

- a) byla-li věc nebo jiná majetková hodnota získána trestným činem nebo jako odměna za něj a nenáleží-li pachateli,
- b) byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabyta jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná, nebo
- c) byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabytá jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyl za

⁷¹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 552

věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná.

Soud může nařídít podle § 101 odst. 4 trestního zákoníku místo zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty uložit povinnost:

- a) aby byla věc nebo jiná majetková hodnota pozměněna tak, aby ji dále nebylo možné použít ke společensky nebezpečnému účelu,
- b) aby bylo odstraněno určité zařízení z této věci
- c) musí se odstranit její označení nebo provést její změnu, nebo
- d) omezit dispozice s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou.

Soud stanoví přiměřenou lhůtu k odstranění nebo pozměnění této věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pokud nebude ve lhůtě, kterou stanoví soud, táto povinnost splněna, rozhodne soud o zabránění této věci nebo jiné majetkové hodnoty.

4.4.2.4. Ochranná výchova.

Jedná se o jediné ochranné opatření, které se ukládá pouze na základě zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Ochranná výchova je upravena v § 22 ZSM. „Smysl ochranné výchovy spočívá v tom, že se jejím prostřednictvím mají kompenzovat nedostatky dosavadní, zpravidla zanedbané rodinné výchovy a zamezit tak opakování trestné činnosti.“⁷² Ochranná výchova zasahuje intenzívně do práv a svobod mladistvého provinilce. „Uložení ochranné výchovy mladistvému znamená odnětí nezletilce z výchovy rodičům a jeho zařazení do kolektivní výchovy s přísnějším režimem. Ježto jde o hluboký zásah do práv občanů, lze ochrannou výchovu uložit teprve když jiné, méně intenzivní prostředky výchovy, již nemají naději na úspěch.“⁷³ Po uložení tohoto opatření je mladistvý umístěn do uzavřeného zařízení. Soud v těchto případech musí pečlivě zvážit, zda takto uložené opatření je nezbytné a účelu nápravy mladistvého by se

⁷² KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 610

⁷³ Rozhodnutí krajského soudu v Brně z 16. února 1962 - 2 To 41/62

nedalo dosáhnout jiným opatření.

Soud pro mládež může ochrannou výchovu uložit pokud:

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,
- b) dosavadní výchova byla zanedbána, nebo
- c) prostředí kde mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy, a pokud nepostačuje uložit mladistvému výchovných opatření.

Tento výčet postačuje, aby soud mohl v trestních věcech tuto ochrannou výchovu uložit. Ovšem prvořadou podmínkou při ukládání ochranné výchovy v trestních věcech je, aby byl mladistvý pachatel odsouzen a uznán vinným z provinění.

Ochrannou výchovu lze mladistvému uložit buď samostatně, kdy soud upustí od uložení trestního opatření, nebo jej soud může uložit vedle jiného trestního opatření. Trvání ochranné výchovy není časově určeno, bude trvat tak dlouho, pokud to bude vyžadovat její účel. V ZSM § 22 odst. 2 je však vymezená nejdelší doba, po kterou může tato ochranná výchova trvat a to je do osmnáctého roku věku mladistvého. Pokud nebyl splněn účel, může soud v zájmu mladistvého tuto dobu prodloužit, nejdéle však do devatenáctého roku mladistvého. Flexibilita tohoto ochranného opatření je konečně dána i tím, že je soud může kdykoliv, přeměnit v mírnější typ ústavní výchovy, nebo může rozhodnout o podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení.⁷⁴ Pokud mladistvý nesplní očekávání, že bez omezení, jimž byl podroben ve výchovném zařízení, kde vykonával ochrannou výchovu, se bude řádně chovat, soud pro mládež podmíněné umístění mimo výchovné zařízení zruší a rozhodne, že se ve výkonu ochranné výchovy pokračuje. Obdobně postupuje soud pro mládež při přeměně ústavní výchovy na ochrannou výchovu.

V České republice probíhá výkon ochranné výchovy ve výchovných zařízeních, kterými jsou speciální školská zařízení pro výkon ochranné výchovy v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.⁷⁵ Tato speciální zařízení, která slouží pro výkon ochranné výchovy jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské ústavy se

⁷⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 612

⁷⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 614

školou a výchovné ústavy.

V diagnostickém ústavu se provádí komplexní vyšetření dětí a to od věku tří let až do osmnácti let a to na dobu osm týdnů. Diagnostický ústav připraví zprávu pro příslušný orgán, zejména se jedná o orgán sociálně-právní ochrany dětí. Obecně však platí pravidlo, že když to zdravotní stav mladistvého vyžaduje, má před ochrannou výchovou přednost umístění mladistvého do zdravotnického zařízení.⁷⁶

V dětském domovu se školou se nacházejí děti, které jsou tu zařazené kvůli závažné poruše chování. Nacházejí se zde děti od šesti let do ukončení základní školní docházky čili přibližně patnácti let.⁷⁷

Do výchovného ústavu se zařazují děti starší patnácti let se závažnou poruchou chování, u kterých byla nařízená ochranná nebo ústavní výchova. Lze sem umístit i dítě mladší patnácti let, kterým byla uložena ochranná výchova, avšak trpí tak závažnou poruchou, že nemůžou být umístěny do dětského domova se školou.⁷⁸ Dozor nad dodržováním právních předpisu u ochranné výchovy provádí státní zástupce, v jehož obvodu se toto zařízení nachází.

4.4.3. Trestní opatření.

V případě, že mladistvý spáchá provinění, jako následek je mu uloženo trestní opatření. Toto opatření je upraveno v § 24 ZSM. „Trestní opatření obsahují na rozdíl od výchovných a ochranných opatření negativní hodnocení spáchaného činu (provinění) a jeho pachatele (mladistvého) a působí mu určitou újmu.“⁷⁹ Cíl tohoto trestního opatření musí směřovat k naplnění účelu a k ochraně mladistvého před venkovními škodlivými vlivy. Dále musí dojít k obnově sociálního zázemí mladistvého, jako i k vytvoření podmínek zdravého rozvoje a omezení recidivy. Druhy trestných opatření obsahuje ustanovení § 24 odst. 1 ZSM.

⁷⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 614

⁷⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 614

⁷⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 614

⁷⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 616

Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- a) obecně prospěšné práce,
- b) peněžité opatření,
- c) peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- e) zákaz činnosti,
- f) vyhoštění,
- g) domácí vězení,
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akcie,
- i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- k) odnětí svobody nepodmíněně.

Jedná se o taxativní výčet, který nelze rozšířit. Z hlediska časové působnosti zákona, lze mladistvému uložit jen takový druh trestního opatření, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o tomto provinění rozhoduje. Trestní opatření, které se uloží mladistvému pachateli, může vynést pouze soud pro mládež. Při ukládání trestních sankcí je třeba vycházet z obecných ustanovení a zásad, aby rozhodnutí vydané v trestním opatření nebylo libovolné a nekontrolovatelné.

Základní zásady a předpoklady pro stanovení druhu a výměry trestního opatření mladistvému:

- a) účel trestního opatření,
- b) povaha a závažnost provinění,
- c) možnost nápravy a poměry mladistvého,
- d) okolnosti polehčující a přitěžující,
- e) zvláštní předpoklady pro ukládání jednotlivých druhů trestních opatření.⁸⁰

Při výměře trestního opatření se podle § 25 ZSM jako k polehčující okolnosti mladistvého přihlédne:

- a) že mladistvý úspěšně vykonal probační program nebo jiný sociální výcvik,

⁸⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 619

psychologické poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobností mládeže,

b) poskytl zadostiučinění poškozenému, nahradil úplně nebo alespoň částečně způsobenou škodu, odčinil nebo alespoň zmírnil újmu, kterou mu způsobil, a přičinil se o obnovení právních a společenských vztahů, které narušil svým jednáním,

c) po spáchání provinění se choval tak, že lze důvodně předpokládat, že se v budoucnu již trestné činnosti nedopustí.

U trestních věcí dospělých nelze přihlédnout k okolnostem, že pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti byť jen z nedbalosti pod vlivem návykové látky, naproti tomu za stejné situace u provinění, kterého se dopustil mladistvý pachatel, k této skutečnosti při ukládání trestního opatření přihlédnout musí. „Toto platí nejen pro případy, kdy se mladistvý uvedl do stavu zmenšené přičetnosti, v němž spáchal provinění, alespoň z nedbalosti, ale i pro případy, kdy tak jednal úmyslně.“⁸¹ Trestní opatření lze uložit mladistvému buď samostatně, nebo lze mu uložit i více druhů trestních opatření vedle sebe.

4.4.3.1. Obecně prospěšné práce.

Úprava obecně prospěšných prací je obsažena v § 62 až 65 trestního zákoníku. „Podle § 62 odst. 1 TrZ může soud uložit mladistvému jako samostatné trestní opatření obecně prospěšných prací, odsuzuje-li ho za provinění, které by v případě dospělého bylo přečinem (§ 14 odst. 2 TrZ), přitom se vychází ze sazby, jak je uvedena ve zvláštní části trestního zákoníku u příslušné skutkové podstaty, tzn. Bez modifikace pro mladistvého; srov. § 31 a násl. ZSM.“⁸²

Obecně prospěšné práce mohou být uloženy jak samostatně tak i vedle jiného trestního opatření. Toto trestní opatření však nelze uložit vedle odnětí svobody či už nepodmíněného nebo podmíněně odloženého. Podstatou tohoto trestního opatření je

⁸¹ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 620

⁸² KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 627

vykonání obecně prospěšných prací, které spočívají v úklidu a údržbě veřejných budov, úklidu pozemních komunikací, údržbě veřejných prostranství nebo jinou činností pro obecně prospěšné instituce, které se zabývají školstvím, požární ochranou atd.⁸³ Tuto činnost musí mladistvý vykonat osobně, bezplatně a ve svém volném čase. Tato obecně prospěšná práce musí být vykonána do jednoho roku ode dne, kdy to nařídil soud. „Jestliže mladistvý v době od odsouzení do skončení výkonu trestního opatření obecně prospěšných prací nevedl řádný život, nebo zaviněně nevykonával ve stanovené době uložené trestní opatření, přemění soud trestní opatření obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trestní opatření odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestního opatření obecně prospěšných prací se počítají za jeden den odnětí svobody.“⁸⁴

Sazba pro ukládání obecně prospěšných prací je upravena v § 63 TrZ. a u dospělého činí tato výměra od 50 do 300 hodin. U mladistvých je tato výměra upravená v § 26 odst. 1, tedy horní hranice sazby tohoto trestního opatření u mladistvého nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoně. To znamená, že soud může mladistvému uložit obecně prospěšné práce ve výměře od 50 do 150 hodin.

Při ukládání obecně prospěšných prací se nevyžaduje souhlas mladistvého, ale vyžaduje se jeho stanovisko, ke kterému se musí přihlídnout při ukládání tohoto trestního opatření. Pokud by mladistvý zaujal negativní stanovisko, měl by soud zvážit jiné řešení, jelikož by obecně prospěšné práce nesplnily svůj účel a mladistvého trestní opatření obecně prospěšných prací by se mohlo změnit na trestní opatření odnětí svobody. Pokud se uloží toto trestní opatření, soud musí přihlídnout též ke zdravotní způsobilosti mladistvého. Podle § 26 odst. 1 ZSM obecně prospěšné práce nesmí vzhledem ke své povaze nebo okolnostem, za kterých jsou vykonávány, ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého. Pokud by soud shledal mladistvého jako zdravotně nezpůsobilého pro výkon obecně prospěšných prací nebo pokud by k okolnostem, za kterých by tyto práce měly, být vykonávány mohly ohrozit zdraví mladistvého, jako i jeho bezpečnost a zdraví, rozhodne se soud neuložit toto trestní

⁸³ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 628

⁸⁴ SOTOLÁŘ, Alexander, Válková, Helena: *Trestní opatření v trestních věcech mladistvých*. Trestněprávní revue. 2005, 4. ročník, č. 3, s.62.

opatření.

Mladistvý vykoná toto trestní opatření pod vedení zkušené a dostatečně odpovědné dospělé osoby. „Jejích výkon by měl být ve vhodných případech doprovázen nabídkou pomoci ze strany příslušného probačního úředníka k rozvíjení sociálních dovedností mladistvého a s realizací kroků směřujících ke konsolidaci jeho osobních poměrů, vybudování vhodného sociálního zázemí a opatření trvalého zaměstnání.“⁸⁵

4.4.3.2. Zákaz činnosti.

Zákaz činnosti je obecně upraven v § 73 až 74 trestního zákoníku. Soud pro mládež může mladistvému zákaz činnosti uložit, není-li to na překážku přípravě jeho budoucího povolání, přičemž výměra horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let. Tyto skutečnosti soud vždy zjišťuje. Toto trestní opatření je upraveno v § 26 odst. 2 ZSM. Podstata zákazu činnosti spočívá v povinnosti zdržení se určité činnosti.

Smyslem tohoto trestního opatření je zabránit mladistvému v dalším páchání trestní činnosti. „Mladistvému lze trestní opatření zákazu činnosti zakázat jen na tu činnost, v souvislosti s níž se dopustil provinění, a proto podmínkou uložení trestního opatření zákazu činnosti je spáchání provinění v souvislosti s touto činností.“⁸⁶ Celkem tedy může výměra trestní sazby zákazu činnosti pro mladistvého činit od jednoho do pěti let, přičemž se nesmí překročit jak dolní tak horní hranice. Vedle trestního opatření zákazu činnosti může dále soud mladistvému uložit některá z výchovných opatření.

4.4.3.3. Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce je upraven v § 76 až 77 trestního zákoníku a v § 26 odst. 3 ZSM. Soud pro mládež může uložit mladistvému zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice není určena. Soud může toto trestní opatření

⁸⁵ SOTOLÁŘ, Alexander, Válková, Helena: *Trestní opatření v trestních věcech mladistvých*. Trestněprávní revue. 2005, 4. ročník, č. 3, s.62.

⁸⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 637

uložit, pokud se mladistvý úmyslně dopustil provinění v souvislosti s návštěvou takové akce.⁸⁷ Uložením tohoto trestního opatření se zakazuje mladistvému vstup na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a to po celou dobu trvání tohoto trestního opatření. Dodržování tohoto trestního opatření má na starosti Probační a mediační služba. Soud může vedle trestního opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložit mladistvému i jiné vhodné výchovné. Pokud uplyne doba, na kterou bylo toto trestní opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uloženo hledí se na mladistvého jako by nebyl odsouzen.

4.4.3.4. Vyhoštění.

Trestní opatření vyhoštění je upraveno v § 80 odst. 1 trestního zákoníku a v § 26 odst. 4 ZSM. Toto trestní opatření se ukládá na dobu od jednoho roku do deseti let anebo na dobu neurčitou, u mladistvého se uloží od jednoho roku do pěti let. Soud může uložit pachateli, který není občanem České republiky, trest vyhoštění z území České republiky, a to jako trest samostatný nebo i vedle jiného trestu, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem. „Vyhoštěním se zde rozumí odnětí práva cizince nadále se zdržovat na území České republiky (pokud takové právo měl) a jeho přemístění na území jiného státu nebo jeho předání příslušným orgánům jiného státu.“⁸⁸ Působnost vyhoštění se vztahuje na celé území České republiky a musí být vždy uloženo z České republiky do ciziny. Soud neurčuje místo, kde bude mladistvý vyhoštěn, toto trestní opatření provádí orgán Ministerstva vnitra ČR. Vyhoštění soud neuloží jestliže:

- a) nepodařilo se zjistit státní příslušnost mladistvého pachatele,
- b) tomuto mladistvému byl udělen azyl nebo doplňková ochrana podle jiného právního předpisu,
- c) mladistvý má na území České republiky povolen trvalý pobyt, má zde pracovní a sociální zázemí a uložení trestu vyhoštění by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin,

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 286

⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 286

- d) hrozí nebezpečí, že bude ve státě, do kterého by měl být vyhoštěn, pronásledován pro svoji rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, příslušnost k určité sociální skupině, politické nebo náboženské smýšlení, nebo by byl vystaven mučení, či jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu,
- e) stejně tak nelze vyhostit mladistvého jenž je občanem Evropské unie nebo jeho rodinným příslušníkem bez ohledu na státní příslušnost a má na území České republiky povolen trvalý pobyt, anebo je cizincem s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajících rezidenta na území České republiky podle jiného právního předpisu, neshledá-li vážné důvody ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku,
- f) mladistvý je občanem Evropské unie a v posledních 10 letech nepřetržitě pobývá na území České republiky, neshledá-li vážné důvody ohrožení bezpečnosti státu,
- g) anebo jde o mladistvého pachatele, který je občanem Evropské unie, ledaže by vyhoštění bylo v jeho nejlepším zájmu.

Soud pro mládež je při ukládání tohoto trestního opatření povinen přihlédnout k povaze a závažnosti spáchaného provinění, možnostem nápravy a poměrům mladistvého, a ke stupni ohrožení bezpečností obyvatel, majetku nebo jiného obecného zájmu. Pokud se soud pro mládež rozhodně uložit mladistvému toto trestní opatření vyhoštění, musí přihlédnout též k nejlepšímu zájmu mladistvého, zejména jeho rodinným a osobním poměrům a měl by dbát toho, aby mladistvý tímto trestním opatřením nebyl vydán nebezpečí zpustnutí. Na mladistvého, kterému bylo uloženo trestní opatření vyhoštění, se hledí jako by nebyl odsouzen, jakmile uplyne doba, na kterou mu bylo toto trestní opatření uloženo.

4.4.3.5. Peněžité opatření.

Peněžité opatření je upraveno v § 27 ZSM a lze jej uložit za podmínek stanovených v trestním zákoníku, je-li mladistvý výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují. „Majetková povaha peněžitého opatření z něj činí vhodný prostředek k dosažení účelu trestního opatření zejména v případech, kdy se mladistvý dopustil provinění motivovaného snahou o neoprávněný majetkový prospěch nebo negativním vztahem k ochraně a nedotknutelnosti cizího

majetku (nešetřnost, vandalismus a pod.).⁸⁹

Tuto sankci trestního opatření lze uložit mladistvému výhradně jen jako peněžité opatření, resp. peněžítý trest ve formě denní sazby a peněžité opatření s podmíněným odkladem jeho výkonu.⁹⁰ Soud pro mládež uloží peněžité opatření v rozmezí od deseti do třistašedesátipěti denních sazeb. Při výměře denní sazby musí soud zkoumat majetkové poměry mladistvých. Tato denní sazba může činit nejméně 100 Kč a nejvíce 5.000 Kč a měla by být po celou dobu tohoto trestního opatření stejně vysoká. Soud pro mládež může uložit peněžité opatření buď samostatně nebo vedle jiného vhodného výchovného opatření.

Ukládání peněžitého opatření omezuje hlavně to, že mladistvý disponuje většinou omezenými finančními prostředky a tento finanční postih dopadá hlavně na osoby z jeho blízkého okolí. V zájmu překlenutí těchto problematických dopadů peněžitých opatření otevírá zákon o soudnictví ve věcech mládeže poměrně široký prostor pro využití některých netradičních forem uplatnění těchto opatření. V § 27 a násl. sice v principu jde o klasické peněžité opatření, vycházející z obecné právní úpravy uplatňované v trestních věcech dospělých, ale jeho alternativní podstatu v systému soudnictví ve věcech mládeže prohlubuje možnost nahradit její výkon obecně prospěšné činnosti v rámci specifických probačních programů pro ten účel zřízených nebo společensky prospěšnou činností v rámci specifické výchovné povinnosti a možnost podmíněně odložit jeho výkon a tím poskytnout mladistvému provinilci příležitost prokázat, že je schopen se napravit i bez jeho uplatnění.⁹¹

Při uložení probačního programu se postupuje podle § 17 ZSM. Tento probační program musí být schválen ministrem spravedlnosti a musí být uveden ve zvláštním seznamu probačních programů, které vede ministerstvo spravedlnosti. Je-li uložen probační program je třeba souhlasu mladistvého, pokud ten svůj souhlas nevysloví nelze mu probační program proti jeho vůli uložit. Bude-li mladistvému místo probačního programu uložena společensky prospěšná činnost, není potřebný souhlas mladistvého.

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 295

⁹⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 630

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 295

Toto výchovné opatření se ukládá mladistvému na základě § 18 odst. 1 ZSM, nesmí ale narušovat přípravu na jeho budoucí povolání. Pokud soud pro mládež uloží peněžité opatření, musí vedle tohoto trestního opatření stanovit ještě náhradní opatření odnětí svobody, pokud by ve stanovené lhůtě toto peněžité opatření nebylo vykonáno. Toto náhradní opatření odnětí svobody se neukládá z důvodu nedobytnosti peněžitého opatření, ale ukládá se pro případné odmítnutí mladistvého zaplatit, nebo vyhýbaní se mladistvého zaplacení peněžitého opatření, i když je toto peněžité opatření vzhledem k majetkovým a osobním poměrům mladistvého dobytne. Pokud soud pro mladistvé zjistí, že uložením peněžitého opatření se toto opatření stane nedobytným, tak nesmí toto peněžité opatření uložit.

Podle § 27 odst. 4 ZSM náhradní trestní opatření stanoví soud pro mládež až na jeden rok. Pokud soud pro mládež uloží spolu s peněžitým opatřením i trestní opatření odnětí svobody, nesmí toto trestní opatření odnětí svobody převyšovat horní hranici trestní sazby pěti let a dolní jednoho roku podle § 31 odst. 1 ZSM.

4.4.3.6. Peněžité opatření s podmíněným odklonem výkonu.

Peněžité opatření s podmíněným odklonem výkonu je upraveno v § 28 až 30 ZSM. „Jeho základní charakteristika odlišující ho od definitivních forem řešení trestních věcí peněžitým opatřením spočívá v tom, že k odůvodněnému závěru o možnosti dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže i bez uložení a výkonu trestního opatření nestačí pouhé projednání věci před soudem, ale soud navíc potřebuje po stanovenou dobu sledovat chování mladistvého a ověřit, zda není třeba na něj působit trestněprávní sankcí – v daném případě výkonem podmíněně odloženého peněžitého opatření.“⁹² Hlavním předpokladem, za kterého se podmíněně odkládá výkon peněžitého opatření, je podle § 30 odst.1 ZSM to, že mladistvý vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám.

Pro odklad výkonu peněžitého opatření zákon podle § 20 odst. 1 vyžaduje:

a) vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a

⁹² KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 632

prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu,

b) přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu.

„V konkrétním případě bude tedy možné podmíněně odložit výkon peněžitého opatření jen s ohledem na okolnosti případu, povahu spáchaného činu a osobu mladistvého nebo jen s ohledem na přijatou záruku za jeho nápravu, anebo konečně může jít zároveň o oba případy souběžně.“⁹³ Peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu se týká pouze výkonu tohoto peněžitého opatření a proto nemá vliv na jiné trestní opatření, která by byla uložena vedle tohoto peněžitého opatření, jelikož výkon tohoto opatření nijak nezasahuje do osobní svobody mladistvého a tak nic nebrání výkonu jiných trestních opatření.

Zkušební doba začíná až po právní moci rozsudku a běh této zkušební doby je nepřetržitý. Je na uvážení soudu, jak dlouhá bude tato doba, jelikož spodní hranice není určená a horní hranice nesmí přesáhnout tři léta. Pokud se soud rozhodne odložit výkon peněžitého opatření, může mladistvému uložit z některých vhodných výchovných opatření. Pokud mladistvý nebude plnit uložené výchovné opatření ve stanovené zkušební době, může být právě toto neplnění důvodem rozhodnutí o výkonu podmíněně odloženého peněžitého opatření.

4.4.3.7. Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Právní úpravu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty nalezneme pouze v § 70 až 72 trestního zákoníku, jelikož zákon o soudnictví ve věcech mládeže toto trestní opatření neupravuje. Při uložení tohoto trestního opatření se odejme vlastnické právo mladistvému pachateli k věci, pokud tato věc má zákonem stanovený vztah ke spáchanému provinění.⁹⁴

⁹³ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 634

⁹⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 636

Soud může mladistvému uložit trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty:

- a) která byla užita k spáchání provinění,
- b) která byla k provinění určena,
- c) kterou mladistvý pachatel získal proviněním nebo jako odměna za něj,
- d) kterou mladistvý pachatel, byť jen zčásti, nabyl za věc nebo jinou majetkovou hodnotou, kterou získal proviněním nebo jako odměnu za něj.

Pokud se uloží toto trestní opatření, tak propadnutá věc nebo jiná majetková hodnota vždy musí náležet mladistvému. Před právní mocí rozhodnutí platí zákaz zcizení propadlé věci nebo jiné majetkové hodnoty, respektive jiných dispozic směřujících ke zmaření trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pokud by mladistvý i přes tento zákaz propadlou věc zmařil například tím, že ji zničí nebo poškodí, může mu soud uložit propadnutí náhradní hodnoty.

Soud může uložit propadnutí náhradní hodnoty až do výše hodnoty věci, kterou mladistvý zničil nebo poškodil. Propadlá věc nebo jiná majetková hodnota připadá státu. Podle § 72 trestního zákoníku propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty lze uložit jako samostatné trestní opatření výhradně jen v případech, že trestní zákoník uložení tohoto opatření dovoluje a jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného provinění a osobě a poměrům mladistvého není jiného trestního opatření třeba. Soud může vedle propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty uložit mladistvému některé vhodné výchovné nebo ochranné opatření.

4.4.3.8. Domácí vězení.

Trestní sankce domácího vězení je upravena v § 60 až 61 trestního zákoníku. „Vzhledem k tomu, že trestněprávní úprava domácího vězení neobsahuje ohledně mladistvých žádné odchylky, je třeba, aby soud pro mládež, který takové trestněprávní opatření bude ukládat, při svém rozhodování zohlednil všechny podmínky stanovené v trestním zákoníku bez jakékoliv modifikace z hlediska mladistvého věku pachatele.“⁹⁵

Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta jestliže:

⁹⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 639

- a) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného provinění a osobě a poměrům mladistvého, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestního opatření,
- b) mladistvý dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

Pokud soud nestanoví jinak, trest domácího vězení spočívá v povinnosti mladistvého zdržovat se v určitém obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění. Soud může povolit mladistvému návštěvu bohoslužeb nebo náboženských shromáždění a to i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna. Soud může mladistvému vedle tohoto trestního opatření uložit i jiná trestní nebo výchovná opatření, ovšem nikdy nelze uložit vedle domácího vězení i odnětí svobody. Soud by měl usilovat o to, aby mladistvý dle svých sil nahradil škodu, kterou svým proviněním způsobil. Trest domácího vězení u nás moc soudy neukládají, jelikož je problém s dozorem mladistvých pachatelů, i když by se mohlo jednat o velice efektivní opatření.

4.4.3.9. Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem.

Jde o dvě základní alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

„Její podstata spočívá v tom, že soud pro provedeném dokazování vynese odsuzující rozsudek a uloží trestní opatření odnětí svobody, ale jeho výkon odloží, přesněji řečeno promine jej, a to pod podmínkou, že mladistvý se bude ve stanovené zkušební době řádně chovat a vyhoví uloženým podmínkám.“⁹⁶

Pokud soud uloží mladistvému podmíněné odsouzení s dohledem, toto pod sebe navíc zahrnuje probační dohled. Tento probační dohled pod sebe zahrnuje, jak mladistvého kontrolu tak jeho vedení a pomoc. Při uložení těchto trestních opatření se dá důvěra mladistvému, aby odčinil škodlivé následky svého provinění bez toho, aby byl izolován společností. Pokud se mladistvý osvědčí při tomto trestním opatření, tak výkon

⁹⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 643

podmíněného odsouzení nebude nařízen a na mladistvého se bude hledět, jako by nikdy nebyl odsouzen.

Podle § 81 TrZ soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům mladistvého pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na mladistvého, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu. Na tyto podmínky odkazuje i § 84 TrZ o podmíněném odkladu výkonu trestu odnětí svobody s dohledem s tím, že je-li třeba zvýšeně sledovat a kontrolovat chování mladistvého a poskytnout mu potřebnou péči a pomoc ve zkušební době, může soud pro mládež nad ním vyslovit dohled.⁹⁷

Jak u podmíněného odsouzení tak u podmíněného odsouzení s dohledem může soud pro mládež stanovit zkušební dobu od jednoho roku až do tří let. Ovšem za podmínek v § 33 odst. 2 ZSM, lze tuto dobu mimořádně prodloužit, ne však o více než dvě léta. Vedle zkušební doby, může soud pro mládež uložit mladistvému ještě nějaké vhodné výchovné opatření. Toto výchovné opatření by mělo prokázat, že trestního opatření lze dosáhnout i bez toho, aby byl nařízen výkon odnětí svobody.

Mladistvý ovšem musí vést v této zkušební době řádný život, aby neporušil uložené výchovné opatření. Takto uložené výchovné opatření může mít podobu dohledu probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti anebo výchovné omezení. Pokud mladistvý vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám uvedených v § 83 odst. 1 a § 86 odst. 1 TrZ, vysloví soud, že se osvědčil.

4.4.3.10. Odnětí svobody nepodmíněné.

„Trestní opatření odnětí svobody v nepodmíněné formě je v systému sankcí určených pro mladistvé provinilce posledním prostředkem (ultima ratio) jejich trestního postihu.“⁹⁸ Nepodmíněné odnětí svobody podle § 31 odst. 2 ZSM může soud pro mládež mladistvému uložit jen tehdy, jestliže s ohledem na okolnosti případu, osoby

⁹⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 644

⁹⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3. s. 645

mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona.

Soud ovšem může použít nepodmíněné odnětí svobody i v případech, kdy v minulosti mladistvému neuložil jiná trestní opatření. To jestli soud uloží nepodmíněné odnětí svobody, záleží na okolnostech případu a osobě mladistvého. Jestli se jedná o mimořádně závažný případ, může soud uložit nepodmíněné odnětí svobody i mladistvému, který spáchal provinění poprvé. Mladiství pachatelé jsou zařazováni do věznic pro mladistvé. V této souvislosti mě zaujalo Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve kterém je uvedeno: „Jestliže soud pro mládež ukládá mladistvému trestní opatření v podobě nepodmíněného odnětí svobody, musí vždy rozhodnout o jeho zařazení do věznic pro mladistvé. Výrok o zařazení mladistvého do věznic pro mladistvé je tedy obligatorní součástí výrokové části odsuzujícího rozsudku, jímž bylo uloženo trestní opatření nepodmíněné odnětí svobody.“⁹⁹

Trestní sazby odnětí svobody, které jsou stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých pachatelů snižují na polovinu. Horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. Ovšem v případech, že mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a že povaha a závažnost provinění je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoká, může soud pro mládež uložit mladistvému odnětí svobody na pět až deset let, má-li za to, že odnětí svobody ve výměře do pěti let k dosažení účelu trestního opatření nepostačovalo.

Mimořádné snížení odnětí svobody upravuje § 32 ZSM. Soud pro mládež k tomuto mimořádnému snížení přistoupí, jestliže pro to svědčí okolnosti případu nebo poměry mladistvého. „Soud pro mládež při ukládání musí vždy zvažovat okolnosti případu, které mohou významným způsobem snižovat vinu mladistvého i v případě závažných provinění (např. mladistvý, který způsobil těžkou újmu na zdraví nebo dokonce smrt partnerovi své matky, který jej a jeho mladšího sourozence dlouhodobě psychicky i fyzicky týral). Stejně tak musí přihlídnout k osobě mladistvého, zejména pak k tomu, zda u něj šlo v souvislosti se spáchaným proviněním o jednorázové

⁹⁹ ROZSUDEK Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 9. 2006 sp. zn. 8 Tz 123/2006

vybočení z jinak bezproblémového života, popř. o jeden z projevů související s fází jeho dospívání nebo naopak o takové chování, které je pro něj běžné a z něhož lze usuzovat na jeho rozvíjející se kriminální kariéru.¹⁰⁰ Snížení trestní sazby se používá výhradně jen v souvislosti s ukládáním trestního opatření odnětí svobody.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988s. ISBN 978-80-7400-350-9. s. 321

5. Srovnání se zahraniční úpravou.

5.1. Srovnání české a slovenské právní úpravy mladistvých.

V této kapitole bych se rád zaměřil na srovnání české právní úpravy mladistvých pachatelů se slovenskou právní úpravou mladistvých pachatelů. Po rozpadu Rakousko – Uherská vládl v Československu právní dualismus. České právo vyházel z rakouského právního prostředí a slovenské právo z maďarského právního prostředí. Postavení mladistvých pachatelů v Československu sjednotil až zákon č. 48/1931 Sb. o trestním soudnictví nad mládeží. Tento zákon určil minimální věk trestní odpovědnosti mladistvého na 14 let. Tento zákon neurčil dolní hranici trestní odpovědnost mladistvého absolutně, ale tato dolní hranice byla relativní. Pokud mladistvý dosáhl určitý věk, neznamenalo to ještě, že by mladistvý musel být za každé provinění zodpovědný. Při posouzení zdravotního stavu mladistvého, a případně zjištění jeho zaostalosti, pro kterou nemohl tento mladistvý rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo ovládat své jednání to mohl být důvod, který vylučoval mladistvého z trestní odpovědnosti. Soud měl podle tohoto zákona přistupovat ke každému případu mladistvého individuálně.

V roce 1950 byl tento pokrokový zákon ohledně mladistvých pachatelů bez náhrady zrušen. Nahradil ho trestný zákon č. 86/1950 Sb., do kterého byla začleněna jen část z předchozí úpravy. Tento nahrazující trestní zákon opustil relativní dolní hranici 14 let a novou trestní hranici posunul na 15 let absolutně, což znamenalo, že po dovršení 15 roku, nastupovala u mladistvého trestní odpovědnost za spáchaný čin, bez toho, aby se zkoumalo, jak na tom rozumově a mravně mladistvý je. Dovršení 15 roku se tedy stalo jedinou podmínkou trestní odpovědnosti. Kromě toho ještě platily všeobecné zásady nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti.

Takto nově upravená hranice trestní odpovědnosti, byla převzatá v nezměněné podobě i do Trestního zákona č.140/1961 Sb. Tento trestní zákon platil v České republice do roku 2009, kdy byl nahrazen novým Trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 2010. Na Slovensku byl starý trestný zákon č.140/1961 Sb., nahrazen Trestním zákonem č. 300/2005 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 2006.

V České republice ovšem vznikl i samostatný zákon č. 218/2003 Sb. ZSM, který upravuje podmínky trestní odpovědnosti mládeže za protiprávní čin a opatření ukládaná za takové protiprávní činy, jako i postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Na Slovensku dosud nevznikl samostatný zákon, který by jako v České republice upravoval odpovědnost mládeže za protiprávní činy. Slovensko má úpravu mladistvých pachatelů zakotvenu v Trestním zákoně č. 300/2005 Sb. v hlavě IV.

Jedním z prvních rozdílů mezi českou a slovenskou právní úpravou je v odpovědnosti mladistvého za spáchané provinění. Všeobecné ustanovení trestní odpovědnosti na Slovensku je upraveno v § 94 Trestního zákona č. 300/2005 Sb. dále jen sTrZ podle, kterého se mladistvým rozumí ten, kdo v době spáchaní provinění dovršil čtrnáctého roku a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. S přihlédnutím k ustanovení § 136 sTrZ je možno osobu, která se dopustila konání, které má znaky provinění, považovat za mladistvou až dnem, který následuje po dni dosažení čtrnáctého roku. Proti tomu slovenský trestní zákon vznik trestní odpovědnosti určuje po dovršení čtrnácti let, a vzhledem ke skutečnosti, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti je ve věku čtrnácti let u jednotlivých mladistvých rozdílný, stanoví určitá omezení trestní odpovědnosti pro mladistvé, kteří jsou mladší patnácti let.¹⁰¹ Podle § 95 odst. 1 sTrZ mladistvý mladší patnácti let, který v době provinění nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost svého činu a ovládat své jednání, není za tento trestní čin odpovědný. Na to zda mladistvý dosáhl rozumové a mravní vyspělosti a byl schopen rozpoznat své jednání, se přiberou dva znalci, jeden z oboru psychiatrie a druhý z oboru psychologie. Mladistvým lze tedy podle sTrZ uložit ochranná opatření, výchovná opatření a trestní opatření.

¹⁰¹ IVOR, Jaroslav. et.al. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-099-4. s.462

5.2. Ochranné opatření podle slovenského trestního zákona.

Podle § 97 sTrZ účelem ukládání ochranného opatření a výchovného opatření mladistvému je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého se zřetelem na dosažený stupeň jeho rozumového a mravního vývoje, na jeho osobní vlastnosti, rodinnou výchovu a prostředí, z kterého mladistvý pochází a tím ho zároveň chránit před škodlivými vlivy a společností před pácháním trestní činnosti.

Podmínky ukládání ochranné výchovy podle sTrZ jsou v podstatě stejné jako podmínky ukládání ochranného opatření podle ZSM. Na rozdíl od taxativního výčtu, který obsahuje ZSM ohledně ochranných opatření, sTrZ takovýto výčet ochranných opatření neobsahuje. Je zde upravena pouze ochranná výchova v § 102 až 105 jako ochranné opatření, které lze uložit pouze mladistvému pachateli. Ochranná výchova se vykonává ve zvláštních výchovných zařízeních, v profesionální náhradní rodině a ve zdravotnickém zařízení a to maximálně do 18 (resp. 19)let. Uložení ochranného opatření jako detence, ochranného léčení a zabránění věci se mladistvému uloží za stejných podmínek jako dospělému pachateli.¹⁰² Lze tedy dovodit, že mladistvému je možno uložit detenci, ochranné léčení, a zabránění věci bez jakékoli modifikace. Právní úprava ochranného opatření v sTrZ je až na náhradní profesionální rodinu stejné jako v ZSM.

5.3. Výchovné opatření podle slovenského trestního zákona.

Výchovná opatření jsou upravena v § 106 sTrZ. Na rozdíl od ZSM je výčet výchovných opatření, které lze mladistvému uložit podle sTrZ kratší a to o dohled probačního úředníka a probační program. U výchovné povinnosti je sice zmíněn probační dohled, ale dále není nikde přesně specifikován a zakotven v zákoně.. Na základě sTrZ je možné mladistvému uložit:

- a) výchovné povinnosti a omezení,
- b) napomenutí s výstrahou.

Výchovné opatření může ukládat soud a v přípravném řízení se souhlasem osoby,

¹⁰² HULMÁKOVÁ, Jana. *Nad slovenským trestním právem mládeže*. Trestněprávní revue. 2007, 6. ročník, č. 4, s. 93-101. ISSN 1213-5313.

proti níž se řízení vede i státní zástupce (na Slovensku přetrvál název prokurátor). Mladistvý může tak kdykoliv v průběhu řízení, až do pravomocného skončení svůj souhlas odvolat písemným prohlášením adresovaným státnímu zástupci. Výkon výchovného opatření tak končí. V ZSM jsou výchovné povinnosti a výchovná omezení upravena samostatně a výčet těchto výchovných opatření je taxativní.

Proti tomu § 107 sTrZ obsahuje jen stručný výčet výchovných povinností a omezení, která může soud a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému uložit a to aby:

- a) se podrobil probačnímu dohledu vykonávaném probačním úředníkem,
- b) bydlel s rodičem nebo s jiným dospělým, který je zodpovědný za jeho výchovu,
- c) usiloval o vyrovnání se s poškozeným,
- d) nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním nebo jinak přispěl k odstranění následku provinění,
- e) vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost,
- f) podrobil se léčení závislosti na návykových látkách,
- g) ve svém volném čase se podrobil programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, psychoterapeutickému, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu na rozvíjení svých sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem.

V § 108 sTrZ je upraveno napomenutí s výstrahou. Tímto výchovným opatřením soud a v přípravném řízení státní zástupce důrazně vytkne mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, které mu hrozí podle tohoto zákona, kdyby v budoucnu páchal další trestnou činnost.

5.4. Trestní opatření podle slovenského trestního zákona.

Slovenský trestní zákon stejně tak jak i český vychází z toho, že trest má být uložen jen jako ultima ratio, v případech, kde vzhledem ke spáchanému provinění a osobě mladistvého nelze uložit jiné vhodné opatření. Slovenský trestní zákon preferuje ukládání sankci nespojených s trestem odnětí svobody v odlišném pořadí jak je tomu u ukládání těchto opatření dospělým pachatelům a to trest obecně prospěšné práce,

peněžitý trest, podmíněný odklad výkonu peněžitého trestu, propadnutí věci, trest zákazu činnosti, trest vyhoštění, podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody, podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s probačním dohledem a trest odnětí svobody nepodmíněně.¹⁰³

Účelem trestu u mladistvého pachatele je především vychovat z něj řádného občana, přičemž trest má zároveň působit na předcházení protiprávních činu a přiměřeně chránit společnost. Uložený trest má současně vést k obnovení narušených sociálních vztahů a k začlenění mladistvého do rodinného a sociálního prostředí. Při výměře trestu přihlídně soud také k polehčující okolnosti a to jak mladistvý splnil uložené výchovné opatření a omezení. Jednotlivé tresty jsou upraveny v § 111 až 117 sTrZ.

Jako první trestní opatření je upraven trest obecně prospěšné práce. Při uložení trestu obecně prospěšné práce nesmí horní hranice tohoto trestu převyšovat polovinu horní trestní sazby ustanovené zákonem, nesmí tedy přesáhnout 150 hodin. Trest obecně prospěšné práce nesmí vzhledem na svou povahu a okolnosti, za kterých se vykonává, ohrozit zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého. Na mladistvého, kterému byl uložen trest obecně prospěšné práce, se hledí, jako kdyby nebyl odsouzen, jen co byl trest vykonán nebo se od jeho výkonu anebo zbytku právoplatně upustilo.¹⁰⁴ Rozdíl mezi ZSM a sTrZ je ve výši trestní sazby, kde horní hranice zůstávají stejné a to 150 hod. a spodní je podle ZSM 50 hod. a podle sTrz 40 hod.

Peněžitý trest může soud mladistvému uložit ve výměře od 30 do 16 590 eur při splnění podmínek ustanovených v sTrZ, pokud je mladistvý výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení tohoto trestu umožňují. Výdělečná činnost mladistvého se vyžaduje v čase ukládání trestu, a ne v době spáchání činu¹⁰⁵. Při uložení peněžitého trestu mladistvému soud určí pro případ, že by jeho výkon byl v ustanovené lhůtě úmyslně zmařen, náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok. Po nabytí právní moci rozhodnutí, kterým byl mladistvému uložen peněžitý trest, může soud rozhodnout po vyjádření mladistvého, že jeho zaplacení nebo nevykonání zbytku se nahradí tím, že

¹⁰³ IVOR, Jaroslav. et.al. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-099-4. s.462

¹⁰⁴ IVOR, Jaroslav. et.al. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-099-4. s.466

¹⁰⁵ IVOR, Jaroslav. et.al. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-099-4. s.465

mladistvý odsouzený vykoná všeobecně prospěšnou činnost v rámci probačního programu. Na mladistvého, kterému byl uložen peněžitý trest se hledí, jako by nebyl odsouzen, hned když bude peněžitý trest vykonán, nebo se od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upustí. Rozdíl tohoto opatření mezi sTrZ a ZSM spatřuji v tom, že na Slovensku jde o jednorázové plnění kdy výši určí soud, kdežto podle ZSM se toto opatření platí v denní sazbě, kdy rozmezí denních sazeb určí soud pro mládež.

Podmíněný odklad výkonu peněžitého trestu je upraven v § 115 sTrZ a soud ho může nařídit, jak:

- a) vzhledem na osobu mladistvého, hlavně s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a na okolnosti případu, se má za to, že účelu trestu se dosáhne i bez jeho výkonu,
- b) přijme záruku za nápravu mladistvého a jak vzhledem na výchovný vliv toho, Povolení podmíněného odkladu peněžitého trestu se nedotkne výkonu ostatních trestů uložených vedle peněžitého trestu, pokud soud nerozhodl jinak. „Při podmíněném odkladu výkonu peněžitého trestu soud určí zkušební dobu až na tři roky. Zároveň může mladistvému uložit přiměřené omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, zkušební doba začne plynout dnem následujícím po dni pravomocného rozhodnutí.“¹⁰⁶ Podle ZSM u peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu soud neurčuje zkušební dobu.

Trest propadnutí věci zákon v případě mladistvého konkrétně neupravuje. Tento druh trestu je pouze v § 60 sTrZ, proto pro mladistvého platí stejné podmínky jako pro dospělého pachatele. Na mladistvého, kterému byl uložen trest propadnutí věci se hledí, jako by nebyl odsouzen. Trest propadnutí věci je u nás stejně jako v sTrZ upraven pouze TrZ.

Trest zákazu činnosti je upraven v § 112 sTrZ. Soud může mladistvému uložit trest zákazu činnosti jen tehdy, pokud to není na překážku přípravě na jeho budoucí povolání, přičemž horní hranice nesmí přesáhnout pět let. Na mladistvého, který vykonal trest zákazu činnosti se hledí, jako kdyby nebyl odsouzen, jen co trest zákazu činnosti vykoná nebo bylo od jeho zbytku pravoplatně upuštěno. Základní sazba zákazu činnosti

¹⁰⁶ IVOR, Jaroslav. et.al. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-099-4. s.467

v obecné rovině je horní hranice u obou zákonů stejně vysoká pět let. Ovšem podle sTrZ je možné za určitých podmínek mladistvému uložit i vyšší trestní sazbu a to až do výše 7 až 15 let.

Trest vyhoštění může soud uložit mladistvému jen za podmínek stanovených v sTrZ a to ve výměře od jednoho do pěti let. Přihlédne přitom k rodinným a osobní poměrům mladistvého, majíc na vědomí, aby mladistvý tímto trestem nebyl vydán v nebezpečí zpustnutí. Na mladistvého, kterému byl uložen trest vyhoštění se hledí jako by nebyl odsouzen, jen co uplyne doba na, kterou bylo toto vyhoštění uloženo, za podmínek že trest řádně vykonal. Podmínky uložení trestního opatření vyhoštění jsou stejné pro obě země.

Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody a podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s probačním dohledem soud může mladistvému výkon trestu odnětí svobody podmíněně odložit na jeden až tři roky a může mu přitom nařídít i dohled probačního úředníka.¹⁰⁷ Pokud mladistvý poruší podmínku, soud vzhledem na okolnosti případu a osobu mladistvého může dále ponechat podmíněný odklad výkonu trestu nebo podmíněný odklad výkonu trestu s probačním dohledem v platnosti a:

- a) může určit nad mladistvým probační dohled, ovšem pokud již nebyl uložen dříve,
- b) soud může prodloužit zkušební dobu, ne však víc jak o dva roky, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby pěti let,
- c) může uložit další výchovné opatření směřující k tomu, aby mladistvý vedl řádný život.

Pokud soud vysloví, že se mladistvý při uložení podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody a podmíněným odklad výkonu trestu odnětí svobody s probačním dohledem osvědčil, hledí se na něj jako kdyby nebyl odsouzen. Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem podle ZSM je stejné jako podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody a podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s probačním dohledem.

Trest odnětí svobody je jedním z nejzávažnějších trestu, který lze mladistvému uložit na základe sTrZ. Tento nepodmíněný trest odnětí svobody může soud

¹⁰⁷ IVOR, Jaroslav. et.al. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-099-4. s.466

mladistvému uložit jen za podmínek, pokud vzhledem k okolnostem případu, osoby mladistvého pachatele nebo vzhledem k předchozímu uloženému opatření, uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu. Z hlediska trestních sazeb pro mladistvé zůstalo zachováno pravidlo, že se horní i dolní hranice trestu odnětí svobody snižuje na polovinu. Zároveň došlo ke zvýšení maximální dolní hranice na 2 roky a horní na 7 let. V případech, kdy se mladistvý dopustí zvlášť závažného zločinu, jehož míra závažnosti je mimořádně vysoká, je možné uložit trest odnětí svobody v rozmezí 7 až 15 let.¹⁰⁸ Rozdíl mezi sTrZ a ZSM je tedy v trestních sazbách, které lze mladistvému za spáchané provinění uložit. Podle ZSM lze mladistvému uložit trest, kdy dolní hranice je jeden rok a horní hranice nesmí přesáhnout pět let. Pokud ovšem mladistvý spáchá zvlášť závažné provinění, kde trestní zákoník dovoluje uložit výjimečný trest, lze tomuto mladistvému uložit trest odnětí svobody na pět až deset let. Asperační zásada u mladistvých se uplatňuje jen na Slovensku, u nás tuto zásadu v rámci trestání mladistvých nelze uplatnit.

Rozdíl mezi slovenskou a českou právní úpravou v trestním opatření domácího vězení je, že podle sTrZ nelze mladistvému domácí vězení uložit, proti tomu ZSM toto trestní opatření upravuje.

¹⁰⁸ HULMÁKOVÁ, Jana. *Nad slovenským trestním právem mládeže*. Trestněprávní revue. 2007, 6. ročník, č. 4, s. 93-101. ISSN 1213-5313.

6. Závěr.

Touto prací jsem chtěl čtenáře seznámit s problematikou týkající se mladistvých pachatelů a to zejména s opatřeními, které lze v dnešní době na základě zákona uložit těmto mladistvým pachatelům.

Proto jsem na začátku práce považoval za důležité vysvětlit základní pojmy, se kterými se čtenář setkává v celé této práci. S těmito pojmy je možné se setkat hlavně v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, ale také v trestním zákoníku.

Velmi důležité a zajímavé mi připadalo rovněž objasnit historický výklad a vývoj v oblasti trestních zákonů. Tyto historické trestní zákony se začaly postupně vyvíjet a zdokonalovat. Je možné sledovat od nejstarších dob, jak se postupně měnila společnost a jako to ovlivňovalo i tvorbu zákonů a to ne jen v okolních zemích, ale i v našem státě. Jak se měnila společnost, měnilo se i myšlení a postupem času se přestaly ukládat mladistvým stejné tresty jako dospělým pachatelům, což vedlo nakonec k tomu, že je snaha mladistvé co nejmíň trestat a co nejvíc vychovávat.

Hlavním cílem této práce bylo objasnit problematiku opatření ukládaných mladistvým. Jsou zde popsána a důkladně rozebrána všechna opatření, která lze mladistvým pachatelům podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže uložit. Tyto opatření jsem rozdělil do tří stěžejních podkapitol, ve kterých jsem blíže objasnil ukládána opatření mladistvým pachatelům.

Na prvním místě jsem popsal výchovná opatření, kde hraje nezastupitelnou roli probační a mediační služba. Hlavní význam uloženého výchovného opatření vidím v efektivnosti, jakou lze reagovat na životní situaci mladistvého. Účelem tohoto opatření má být vytvoření podmínek pro sociální a duševní vývoj mladistvého.

Dále jsem popsal druhy ochranných opatření, která lze mladistvému uložit jak na základě zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo na základě trestního zákoníku. Protože v trestním zákoně o soudnictví ve věcech mladistvých je popsáno jen jedno ochranné opatření a to ochranná výchova. Ostatní z ochranných opatření lze uložit jedině na základě trestního zákoníku.

V neposlední řadě jsem popsal trestní opatření, které se ukládají v návaznosti na trestní zákoník a lze je uložit buď samostatně nebo i více druhů těchto opatření vedle

sebe. Ve srovnání s dospělými pachateli se mladistvým zkracují tresty o polovinu.

Pro poslední kapitolu jsem vybral porovnání české a slovenské právní úpravy ohledně opatření, která lze mladistvému uložit. V České republice je samostatný zákon, kde jsou upraveny jak samotné zásady, na kterých tento zákon stojí, tak konkrétní opatření, která lze mladistvému uložit. Ve srovnání s tím, na Slovensku chybí samostatná právní úprava pro trestání mladistvých pachatelů, proto jsou jednotlivé zásady a opatření upraveny v trestním zákoně.

Úpravy „de lege ferenda“ u problematiky mladistvých pachatelů, bych viděl ve snížení trestní odpovědnosti z 15 let na 13 let. Táto hranice 13 let by byla ovšem relativní, kdežto hranice 15 let by zůstala zachována absolutně. Po spáchání provinění, by se u mladistvého provedlo vyšetření, jak je tomu na Slovensku zda byl mladistvý schopen rozpoznat své protiprávní jednání. Pokud mladistvý nebyl schopen toto své jednání rozpoznat, nebyl by za spáchané provinění trestně odpovědný. V dnešní době, kdy mají mladiství velmi dobrý přístup k informacím skrze mnohá média, si myslím, že jsou mnohdy velmi dobře informováni o tom co je protiprávní a rovněž si velice dobře uvědomují, že pro svůj nízký věk, jsou trestně nepostižitelní.

7. Seznam použité literatury.

Monografie:

- ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. et.al. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2004. ISBN 80-86432-82-3.
- VÁLKOVÁ, Helena; DÜNKEL, Frieder. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2.
- ZEZULOVÁ, Jana . *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Masarykova univerzita v Brně : DIOXER Brno, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. s. 17
- KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Kurs trestního práva*. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3.
- ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání Praha: C.H.Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
- VEČERKA, Kazimír, et.al. *Mládež v kriminologické perspektivě*. Praha : IKSP, 2009. 130 s. ISBN 978-80-7338-081-6.
- NOVOTNÝ, Oto, et al. *Kriminologie*. 3. Praha: ASPI, 2008. 528 s. ISBN 978-80-7353-367-8.
- IVOR, Jaroslav. et.al. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-099-4.
- JELÍNEK, Jiří, et. al. *Problémy trestního postihu mladistvých*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 85 s. ISBN 80-244-0793-0.
- ZEMAN, Petr, et. al. *Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy*. Praha: IKSP, 2009. ISBN 978-80-7338-081-6. s. 52

Časopisy:

- HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue. 2007, 6. ročník, č. 4, s. 93-101. ISSN 1213-5313.
- SOTOLÁŘ, Alexander, Válková, Helena: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue. 2005, 4. ročník, č. 3, s.62.
- SOTOLÁŘ, Alexander. Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Trestněprávní revue. 2006, 5. ročník, č. 7, s.189.
- JELÍNEK, Jiří. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení. Kriminalistika. 2003. č. 4.
- CHROMÝ, Jakub. Trestněprávní ochrana mládeže v návrhu trestního zákoníku. Trestní právo. 2009, č. 2.
- KROFTOVÁ, Andrea. Probační programy pro mladistvé delikventy. Trestněprávní revue 2007, 6. ročník. č. 10 s.286

Judikatura:

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 9. 2006 sp. zn. 8 Tz 123/2006
- Rozhodnutí krajského soudu v Brně z 16. února 1962 - 2 To 41/62

Internetové zdroje:

- Probační a mediační služba České republiky <https://www.pmscr.cz/mladez/> [online]. [cit. 2012-03-21]

8. Riassunto.

Le sanzioni applicate ai minorenni sono un argomento piuttosto vasto. La presente tesi analizza soprattutto le sanzioni applicabili ai minorenni. Nell'introduzione sono descritti alcuni termini usati nella tesi, come per esempio l'infante, il minore, la persona vicina all'età del minore, il servizio di tutore e così via.

Di seguito viene analizzato lo sviluppo storico di alcuni momenti della legge penale sul nostro territorio. Il tale sviluppo, durante i secoli, andava dalle prime codificazioni delle leggi penali, all'unificazione delle codificazioni austriache fino alla legge cecoslovacca.

Segue l'analisi delle pene che possono essere applicate agli imputati minorenni. Le singole pene sono descritte secondo la Legge n. 218/2003 Racc., della Legge sui minorenni, ed includono i provvedimenti di formazione, tutela e penali. Sono nominate anche le cause che portano un minore a commettere il delitto, si parla anche della responsabilità penale del minore.

Si compara la base legale delle sanzioni applicate ai minorenni della Repubblica Ceca con quella della Repubblica Slovacca, con accento alle differenze nella severità della legge.